

Lund Universitet
Historiska institutionen
HIS K01
Examinator: Yvonne Maria Werner
Handledare: Eva-Helen Ulvros
Tid och plats: 7 december 2012, kl 13:15 i sal 2

Duktig och snäll, grälsjuk och pratsjuk

En begrepps- och textanalys av omdömen om barn från en sommarkoloni i
Blekinge

Johanna Bengtsson

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
FRÅGESTÄLLNINGAR	4
KÄLLMATERIAL OCH AVGRÄNSNINGAR.....	4
TIDIGARE FORSKNING.....	6
METOD OCH TEORI	9
HISTORISK BAKGRUND	12
SOMMARLOVSKOLONIERNA UPPSTÅR OCH 1930-TALETS SAMHÄLLE	12
BARNOMSORGENS HISTORIA I SVERIGE	15
STICKEBODA SOMMARKOLONI	16
STICKEBODA SOMMARKOLONI SPEGLAD I EN ANTECKNINGSBOK	17
BEGREPPEN OCH DESS BETYDELSE	17
<i>Hjälpsam och duktig</i>	17
<i>Slarvig och pratsjuk</i>	22
<i>Tolv års omdömen. Kontinuitet och förändring</i>	26
<i>Sammanfattning och diskussion</i>	28
LIVET PÅ KOLONIN	30
<i>Ärlighet, hemmet, föräldrarna och barnet</i>	30
<i>Hälsa på kolonin</i>	36
<i>Sammanfattning och diskussion</i>	36
POJKAR, FLICKOR OCH 1930-TALETS BARNOMSORG.....	37
<i>Pojkar och flickor. Särart eller likhet</i>	38
SOMMARKOLONIERNA - EN SPEGEL FÖR 30-TALETS BARNOMSORG	42
<i>Sammanfattning och diskussion</i>	45
RESULTAT OCH SLUTSATS	46
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	48
OTRYCKTA KÄLLOR	48
TRYCKTA KÄLLOR.....	48
HEMSIDOR.....	48
LITTERATUR.....	48

Inledning

Denna uppsats inledning kommer inte att inledas med några citat eller fina formuleringar. Istället tänker jag börja med att förklara varför min uppsats kommer att handla om det den gör.

Mitt intresse för barn och ungdomar har alltid funnits och har på ett sätt vuxit fram genom en viss frustration över hur en del barn och ungdomar uppfört sig, både gentemot vuxna men även mot varandra. Många gånger har irritationen väckts över klasskamraters beteende i klassrummet eller nyhetsinslag där ungdomar misshandlat eller rånat äldre. Eftersom jag har ett intresse även för historia och religion utöver barn och ungdomar, är läraryrket en framtida plan som jag har. Inom detta yrke ingår även att göra bedömningar, främst av barns prestationer i skolan men vi vet alla att skolvärlden och barnomsorgen spelar en stor och viktig roll i hur våra barn utbildas men också uppfostras. Dagens utvecklingssamtal handlar lika mycket om eleven/barnets kunskap, som dens uppförande i skolan.

Barns och ungdomars uppförande och beteende har alltså kommit att intressera mig och när jag, i min iver efter att finna ett källmaterial som kunde ligga till grund för min c-uppsats i historia, fann en anteckningsbok fylld med omdömen angående barns uppförande kunde jag helt enkelt inte låta den vara. Denna anteckningsbok, som kom från en sommarkoloni i Blekinge vid namn Stickeboda, var som sagt fylld med korta omdömen angående de barn som vistats där. I omdömena kan man läsa t.ex. ”slug och illmarig, i fattigdomen är han hållen snygg”.¹ Ett omdöme med det innehållet skulle vi förmodligen inte finna i några anteckningar från dagens barnomsorgsvärld. Dessa omdömen väckte en hel del frågor angående vad och hur man skrev om barnen men även en nyfikenhet om hur barnomsorgen faktiskt såg ut under 1930-talet, vilket är den period som min undersökning handlar om.

För oss idag är dagis, fritids och skola självklara delar i vår vardag och vårt samhälle men som denna uppsats delvis kommer att ta upp har det inte alltid varit så. Faktum är att det inte är förrän under just 1930-talet som något som liknar den barnomsorg som vi känner till från idag, börjar växa fram. Min uppsats kommer alltså att handla om 1930-talets barnomsorg med utgångspunkt i Stickeboda sommarlovskoloni och om hur synen på barn och deras uppfostran såg ut i den tidens Sverige.

---

¹ Anteckningsbok från Stickeboda sommarkoloni: Teodor Lindbloms arkiv i Karlskrona, Arkivcentrum Syd, Lund (Lindbloms arkiv ASL), volymsignum: Ö2:1 år 1937.

Frågeställningar

Efter en noggrann genomgång av Stickeboda sommarkolonis anteckningsbok och de omdömen som där ges om barnen utkristalliserades följande frågor.

- Vilka begrepp används i omdömena och vilken betydelse har de?
- Hur skildras barnens uppförande i omdömena? Och vad säger de om tidens normer och ideal?
- Vilka skillnader görs mellan pojkar och flickor i dessa omdömen?
- Vilken bild ger materialet av barnomsorgen under 1930-talet?

Uppsatsen är uppbyggd utifrån dessa frågor. I det första kapitlet kommer jag att göra en begreppsanalys där de vanligaste positiva respektive negativa begreppen i omdömena kommer att analyseras. I det andra kapitlet kommer omdömena att studeras mer i sin helhet med fokus på barnens uppförande samt vad som förväntades av dem av föreståndarinnan. Därefter följer ett avsnitt där jag tar upp likheter och skillnader mellan pojkars och flickors omdömen och till sist kommer jag att diskutera hur 1930-talets syn på barnomsorg speglas i det analyserade materialet.

Källmaterial och avgränsningar

Källmaterialet till denna uppsats består av en svart, klassisk anteckningsbok. Den är skriven av föreståndarinnan för Stickeboda sommarlovskoloni i Blekinge och sträcker sig från 1926 fram till 1943. Jag kommer dock endast att undersöka åren mellan 1928 och 1940. I anteckningsboken har föreståndarinnan Anna Svensson fört deltagarlistor över de barn som deltog varje år på kolonin och till dessa deltagarlistor har det sedan skrivits små omdömen om varje barn. Tillsammans med dessa omdömen anges även barnens vikt när de anländer till kolonin och vid kolonivistelsens slut.

Materialet är hämtat från Landsarkivet i Lund, närmare bestämt Arkivcentrum Syd. Anteckningsboken är en av fyra stycken och ingår i Teodor Lindbloms arkiv från Karlskrona. Det finns även andra anteckningsböcker vilka innehåller koloniernas inventarielistor. Materialet är handskrivet, vilket emellanåt har gjort mitt arbete lite besvärligt då det dels är skrivet med skrivstil, vilket i sig inte brukar var något problem, det är snarare det faktum att det rör sig om anteckningar vilket kan leda till att texten är lite slarvigt skriven, vilket ledde till att det ibland var lite svårt att tolka texten. Något som är viktigt att ha i åtanke då man

arbetar med denna typ av material är att det inte ger någon officiell bild av kolonin utan att det här är frågan om en subjektiv bedömning som speglar föreståndarinnans syn på barnen. Det skall dock tilläggas att den information som finns t.ex. angående barnens viktökning kan ses som ett uttryck för att anteckningarna inte helt och hållet skall ses som ett privat material. Det som är positivt med att det inte är officiella dokument är att det inte varit föremål för den (själv)censur som kan förekomma i offentligt material .

Jag kommer även att använda mig av Befolkningskommissionens utredning från 1938 som har titeln *Betänkande angående barnkrubbor och sommarkolonier m.m.* Det är en utredning angående statsbidrag till barnkrubbor, sommarkolonier m.m. och i denna utredning finner man en kortare beskrivning av hur barnomsorg har sett ut mellan 1836 och 1929 samt förslag på vad som eventuellt borde förändras. Man får även information om vilka som anses vara i behov av de olika inrättningarna som föreslås t.ex. sommarkolonierna. Det finns vidare en bilaga med utlåtande från en professor vid namn Arvid Wallgren om ”sommarkolonivård av barn”². I utredningen kan man ta del av synen på barnomsorg samt sommarkoloniernas funktion jämte redogörelser angående utformning och praktik på både sommarkolonier och andra barnomsorgsinrättningar. Att jag tar med detta material beror på att jag vill ge perspektiv på hur barnomsorgen ansågs vara och hur den beskrevs i sin samtid. Det är också lätt att glömma ta av sina moderna glasögon när man studerar ett historiskt material, vilket gör det svårt att sätta sig in i de rådande tankegångarna under den undersökta tidsperioden. Denna utredning har en officiell karaktär och utgör en offentlig handling .

Jag har i min analys endast använt mig av en av de fyra anteckningsböckerna, nämligen den för Stickeboda sommarlovskoloni . Detta beror dels på att det annars inte skulle vara möjligt att genomföra arbetet på den utsatta tiden, dels på att den anteckningsboken framstod som mer innehållsrik och intressant än de andra. Anteckningsböckerna skiljer sig nämligen åt, och i de tre andra var anteckningar så pass korta och intetsägande att jag inte ansåg dem tillräckligt intressanta att ta med. Därför valde jag att endast använda anteckningsboken från Stickebodakolonin, vilken till skillnad från de övriga börjar först 1928. Undersökningsperioden slutar 1940 vilket beror på att material därefter inte är tillgängligt utan särskilt tillstånd.

---

² Befolkningskommissionen, *Betänkande angående barnkrubbor och sommarkolonier m.m.* Statens offentliga utredningar, Socialdepartementet, Stockholm 1938.

Tidigare forskning

Något som jag upptäckte mycket snabbt när det gäller mitt ämne var att det inte finns särskilt mycket tidigare forskning som rörde just sommarlovskolonier, vilket på ett sätt är bra eftersom det då finns mycken ny kunskap att ta fram.

Ett av de arbeten som jag haft störst nytta av är historikern Ann-Charlotte Müngers avhandling *Stadens barn på landet, Stockholms sommarlovskolonier och den moderna välfärden* från år 2000 som handlar om koloniernas roll under välfärdsbygget i Sverige och hur framväxten av välfärdssamhället kom att påverka synen på barnen och barndomen. Hon menar att svaret på denna fråga spänner över två perspektiv och därför kan diskuteras dels som ett disciplinerings- och kultiveringsprojekt dels också som ett möte mellan olika kulturella förhållningssätt. För att kunna diskutera detta måste man enligt henne kombinera ett ovanifrånperspektiv med ett underifrånperspektiv för att på så sätt få fram olika bilder av barndomen. Münger menar att tidigare forskning rörande sommarkolonier och deras betydelse ofta haft ett ensidigt ovanifrånperspektiv, vilket lett till att man har skrivit en välgörenhetshistoria där verksamhetens inre drivkrafter inte tillskrivs något värde när det gäller att förklara förändring och utveckling. I andra fall har forskarna, också här med ett ovanifrånperspektiv, fokuserat på begrepp som makt och kontroll, vilket lett till att kolonierna setts som ett instrument för de högre klassernas strävan att uppfostra och kultivera arbetarklassens barn. Hon tar också upp forskning som anlagt ett underifrånperspektiv där barnens liv på kolonierna sätts i fokus tillsammans med praktiken på kolonierna. Det som enligt henne saknas är en diskussion om kolonierna som ett välgörenhets- och hälsoprojekt, vilket lett till att ett socialt och kulturellt sammanhang i forskningen saknas.³

Det Münger kommer fram till genom sin forskning är att det till en början framförallt handlade om kultivering och disciplinering av arbetarklassens barn, men att det sedan övergick till en moderniseringsprocess där civilisering och disciplinering fick en allt större betydelse i takt med att staten fick ett allt större ansvar för verksamheten. Genom statens ökade involvering blev koloniverksamheten också en del av det framväxande välfärdssystemet, men man utgick dock fortfarande från den målsättning som alltid funnits, nämligen att barnen skulle få en trygg och sund tillvaro.⁴ Hon menar vidare att barnen trots staten, vetenskapen och vuxnas försök att påverka och forma deras barndom faktiskt själva

---

³ Münger Ann-Charlotte, *Stadens barn på landet, Stockholms sommarlovskolonier och den moderna välfärden*, Tema barn Linköpings Universitet, 2000.

⁴ Münger, s 275.

hade en stor del i skapandet av sin barndom, genom att de visserligen levde efter kolonins regler men också övertog förvärvade normer och idéer från varandra och på så sätt skapade sina egna regler.

En annan avhandling som innehåller en del relevant information för min undersökning är Ann-Katrin Hatjes studie *Befolkningsfrågan och välfärden, Debatten om familjepolitik och nativitetsökning under 1930- och 1940-talen* från 1974. Här berörs inte sommarlovskolonierna specifikt, men den ger en bra översikt över synen på välfärden och familjepolitiken under 1930- och 1940-talen. Syftet med avhandlingen var att behandla de skilda uppfattningarna om befolkningsfrågan och dess lösning under 1930- och 40-talen. Hon analyserar befolkningsdebatten och samhällets ansvar för barns uppfostran och försörjning.⁵ Hatjes undersökning är inriktad på vad som hände på den politiska nivån vilken jag inte kommer att beröra på samma sätt, men hennes forskning är ändå viktig för min undersökning då den hjälper till att förstå den större kontexten.

Historikern Kajsa Ohrlander behandlar i sin avhandling *I barnens och nationens intresse: socialliberal reformpolitik 1903-1930* från 1992, den socialpolitiska förändringen som skedde under 1900-talets tre första decennier och analyserar det samhälleliga ansvarstagandet för barn och föräldrar som en socialpolitisk diskurs. Hon kommer bl.a. fram till att det sker en förändring i diskursen. Där man tidigare hade talat om de sociala motsättningarna och sett den mänskliga nöden som allas problem, kom man nu att söka biologiska förklaringar till orsakerna till barnfamiljers fattigdom. Det var alltså inte fattigdomen som var problemet utan föräldrarnas och barnets egna dåliga anlag. Denna skiftning innebar, konstaterar Ohrlander, att samhället hade rätt till barnet för att skydda samhället från förfall, vilket ledde till att barn placerades ut och hem splittrades. I den sista diskursen som hon analyserar anses de sociala problem som fanns kvar bero på människors oförmåga, dåliga anlag och bristande självkontroll. Den nya mer liberala synen på ekonomi bidrog också den till att de solidariska gemensamma intressena försvagades och ersattes av individens eget ansvar. Hon menar även att man kan se tendenser till rashygieniska resonemang och anlagsteorier för att förklarar individers misär.⁶

Ann-Katrin Hatje har även skrivit monografien *Från treklang till triangeldrama: barnträdgården som ett kvinnligt samhällsprojekt under 1880-1940-talen*, som kom 1999. I

---

⁵ Hatje, Ann-Katrin, *Befolkningsfrågan och välfärden, Debatten om familjepolitik och nativitetsökning under 1930- och 1940-talen*, Allmänna Förlaget, Stockholm, 1974, s 226.

⁶ Ohrlander, Kajsa, *I barnens och nationens intresse: socialliberal reformpolitik 1903-1930*, Högskolan för Lärarutbildning i Stockholm, 1992, s 7, s 14, s 297, s 299.

denna bok studerar hon sex barnträdgårdspionjärer och deras insatser för fattiga mödrar och barn från arbetarklassen med fokus på intressekonflikten mellan kvinnors moderskap, barnens behov och arbetslivet.⁷ Hatje visar bland annat på hur dessa barnträdgårdspionjärer bidrog till det framväxande folkhems- och välfärdssamhället.

I boken *Hundra somrar Malmö skollovskolonier 1892-1992* har journalisten Lena Drameus följt livet på två kolonier i Höllviken respektive Barnens By i Hästveda. Boken innehåller både hennes egen undersökning om kolonilivet och förutvarande kolonibarns berättelser. Man får alltså ta del av lite historik angående sommarkolonier, vilket jag har använt både i min bakgrundsteckning och i min analys för att komplettera och stödja mina egna resultat.

År 1985 publicerade Martin Börjesson *Kollo 1885-1985 minnesbilder från de första hundra åren*, som är en jubileumsskrift om kolonier i Stockholmsregionen. Den bygger en hel del på minnen och berättelser från kolonideltagare, men kombineras med en översikt över koloniverksamhetens utveckling och inriktning. Denna bok kommer precis som föregående att användas som en jämförelse med mina resultat.⁸ Också Anton Wassbergs bok *Föreningen för skollovskolonier 50 år 1885-1935* från 1935 ger en bra inblick i koloniverksamheten och i dess centralstyrelses arbete. Boken inleds till exempel med en redogörelse för Föreningen för Skollovskoloniers stadgar. Wassberg var centralstyrelsens sekreterare.⁹

KG Hammarlund skrev 1998 boken *Barnet och barnomsorgen, bilden av barnet i ett socialpolitiskt projekt* och syftet var att beskriva tankefiguren kring barn och hur denna förändras i offentliga dokument som t.ex. utredningstexter och riksdagsdebatter. Han vill även försöka förklara denna utveckling genom att visa på en ömsesidig växelvis påverkan mellan bas och diskurs för att på så sätt förklara varför 1930-talets syn på offentlig barnomsorg var kontroversiell, medan den nu ses som något självklart.¹⁰ I avhandlingen konstateras att barnens intresse och utveckling ges stort utrymme i de förslag som läggs fram under åren i utredningarna. Men de förslag som förverkligats har varit de som haft en arbetsmarknadspolitisk roll, alltså sådana som ledde till en frigörelse av kvinnlig arbetskraft. Han framhåller vidare att synen på barnens bästa förändrades från 1930-talet till 1970-talet.

---

⁷ Hatje, Ann-Katrin, *Från treklang till triangeldrama: barnträdgården som ett kvinnligt samhällsprojekt under 1880-1940-talen*, Historisk media och författaren 1999, s 17.

⁸ Börjesson, Martin, *Kollo 1885-1985 minnesbilder från de första hundra åren*, Tryckeriet AB Primo, Oskarshamn 1985.

⁹ Wassberg, Anton, *Föreningen för skollovskolonier 50 år 1885-1935*, Norrmalms tryckeriet, Stockholm, 1935, s 7

¹⁰ Hammarlund, KG, *Barnet och barnomsorgen bilden av barnet i ett socialpolitiskt projekt*, Historiska institutionen i Göteborg, 1998, s 11.

Under de första decennierna ansågs att den bästa miljön för ett barn under sin tre första levnadsår var i hemmet med modern. Problemet var att detta inte fungerade så bra för arbetsmarknaden. Mot slutet av undersökningsperioden har ett skifte skett och man kom nu att företräda uppfattningen att barnomsorgen var fullt kapabel att ta hand om barnen från sex månaders ålder.¹¹

Metod och teori

I min undersökning använder jag mig av en kombination av kvalitativ textanalys och begreppsanalys. Jag kommer sedan att komplettera dessa två metoder med en kvantitativ analys där jag sammanställer antalet barn som vistades på kolonin mellan 1928 och 1940 samt fördelningen mellan pojkar och flickor. Jag har även gjort en översikt över antalet omdömen, deras fördelning när det gäller positiva och negativa sådana mellan könen för att på så sätt få fram eventuella förändringar under den undersökningsperioden. Att jag har valt att kombinera dessa tre metoder beror på att mitt material består av kortare omdömen med återkommande begrepp, vilket gör användandet av en begrepps- och textanalys med inslag av kvantitativa moment lämplig.

Till min hjälp med genomförandet av begreppsanalysen kommer jag att använda mig av idé- och lärdoms-historikern Gert Magnussons avhandling *Språk och värld*, där han beskriver relationen mellan språk och verklighet och presenterar en metod för begreppsanalys. Han har inriktat sig på att utveckla en begreppsanalys inom den språkfilosofiska genren, men hans beskrivning och uppställning av några få regler gör att jag kan använda hans metod för att genomföra en enklare begreppsanalys än vad han har gjort och dessutom med en annan inriktning, nämligen historisk.¹²

I min undersökning kommer jag alltså att studera ett antal begrepp som används mest frekvent i omdömena men huvudfokus kommer inte, som hos Magnusson, att ligga på själva metoden i sig utan som en hjälp för att i kombination med textanalysen besvara de frågor jag riktat till materialet. Jag kommer att studera begreppen utifrån deras betydelse, hur de används och vad de används till. Det är som Magnusson framhåller viktigt att reflektera över tid och plats vid en analys av begrepp då dessas betydelse kan ha förändrats genom åren. För mig blir detta extra viktigt, eftersom jag har ett historiskt perspektiv. Begreppen i den följande undersökningen kommer att kategoriseras utifrån min egen tolkning av dem. För tydlighetens

---

¹¹ Hammarlund, 1998 s 165.

skull kommer begreppen att kursiveras då jag diskuterar dem som begrepp. Då de skrivs utan kursivering skall de ses som adjektiv som beskriver något i texten. De namn som används på barnen är fiktiva av hänsyn till individerna i anteckningsboken och deras släktingar. För att få fram begreppens betydelse kommer jag att använda mig av en svensk ordlista.

När det gäller teori kommer jag att använda mig av två perspektiv. Det första är historikern Yvonne Hirdmans teori om särskiljande mellan könen som en strategi för att befästa kvinnors underordning. Hirdman talar om tre olika stereotyper av kvinnan. I den första är det bara männen som räknas. Ett exempel som ges är när det i ett fikarum endast sitter kvinnor och en man sticker in huvudet och utropar: Det är ju ingen här! Från att ha varit icke närvarande menar Hirdman att kvinnan började ses som en sämre version av mannen. Till sist har vi stereotypen att kvinnan och mannen ses som två olika arter med olika, strikt skilda egenskaper, och det är här särskiljandet kommer in i bilden.¹³ Hirdmans genussystemteori kan sammanfattas i nedanstående två punkter.

- Mannen är norm.
- Könen bör hållas isär.

Den andra teorin som jag kommer att använda mig av är historikern Ronny Ambjörnssons resonemang om skötsamhetsideal. Detta skötsamhetsideal har han fått fram genom studier av nykterhetsrörelsen samt fackföreningar i Norrland, och han konstaterar att detta skötsamhetsideal växte fram hos arbetarklassen genom deltagande i dessa organisationer. Han ser detta ideal som en del i en moderniseringsprocess där det framväxande industrisamhället och problemen i samhället ledde till att dessa organisationer bildades. Han visar på hur medlemmarna både inom nykterhetsrörelsen och fackföreningen genom sitt agerande och levnadssätt kom att fungera som ett föredöme för den övriga befolkningen. Medlemmarnas uppförande var således viktigt för organisationernas anseende i samhället. I fackföreningens stadgar kunde det t.ex. stå ”Han får således inte... på gator eller inne på offentliga lokaler bråka. Han skall i allt iaktta ett humant uppträdande. Men han skall också visa arbetsdisciplin. Han skall t.ex. hålla tider och alltid se till att infinna sig på rätt plats vid arbetets början.”¹⁴

---

¹² Magnusson Gert, *Språk och värld*, Göteborgs universitet, Institutionen för idéhistoria och vetenskapsteori, 2006, s 4.

¹³ Hirdman, Yvonne, *Genus- om det stabila föränderliga former*, Liber AB, Lund 2001, s 27-28, s 36.

¹⁴ Ambjörnsson, Ronny, *Den skötsamme arbetaren idéer och ideal i ett norrländskt sågverksamhälle 1880-1930*, Carlssons bokförlag, Stockholm 1988, s 98.

Jag är medveten om att användningen av detta skötsamhetsideal på en undersökning av barn och barnomsorg kan kritiseras. Idealet och teorin är utvecklat utifrån en analys av vuxna individer i arbetarklassens Norrland och inte på småbarn i Blekinge som mitt material handlar om. Men eftersom skötsamhet och gott uppförande ses som så viktigt i mitt material, anser jag att det kan användas i analysen av omdömena om barnen och för att lyfta fram de normer och värderingar som rådde på sommarkolonierna. Nedan anges några av de begrepp som kan sägas representera det skötsamhetsideal som Ambjörnsson talar om.

- Nykterhet
- Punktlighet (Inom arbetet)
- Bildning
- Föredöme
- Behärskning (Språkligt och handling)

Historisk bakgrund

Den historiska bakgrunden har delats upp i tre avsnitt, där det första avsnittet berör sommarlovskolonierna. Avsnittet ger en förklaring till hur och varför de uppstår samt en liten utblick över 1930-talets samhälle. I den andra delen redogörs i korta drag för hur barnomsorgen i Sverige har utvecklats från mitten av 1800-talet fram till min undersökningsperiod. I den sista delen berättas det lite om Stickeboda koloni och Teodor Lindblom som hade en stor roll i kolonins existens. Han var även innehavare av den anteckningsbok som hela denna undersökning bygger på och bör därför vara med i denna bakgrunds beskrivning.

Sommarlovskolonierna uppstår och 1930-talets samhälle

Sommarlov är något som vår tids barn och ungdomar ser som något självklart. Det är en period för att vila upp sig och sysselsätta sig med sådant som man tycker är roligt eller en tid då man kan passa på att tjäna lite extra pengar genom ett sommarjobb. Men sommarlovet har inte alltid inneburit en period av återhämtning och skoj. I mitten av 1800-talet var sommarlov för många barn både på landsbygden och i städerna inte alls förknippat med ledighet utan snarare med arbete eller barnpassning i trångbodda lägenheter.

Industrialismen innebar, en kraftig urbanisering då människor sökte sig från landsbygden till staden för att söka sig arbete. Det nya arbetet i staden innebar dock inte något lyxliv för de nyinflyttade. Istället väntade långa arbetsdagar och trångboddhet vilket berodde på den bostadsbrist som uppstod när en stor del av befolkningen valde att flytta in till staden. Med de arbetssökande vuxna kom även barnen och i mitten av 1800-talet fanns knappast någon barnomsorg att tala om. Det är under denna period i Sveriges historia som de första sommarlovskolonierna dyker upp och Föreningen för Skollovskolonier bildas. Den första sommarlovskolonin som upprättades var i Tulka som ligger cirka en mil utanför Hallstavik. Den upprättades av Agnes Lagerstedt 1884. Till denna koloni kom 18 barn från Stockholm varav 13 flickor och fem pojkar.¹⁵

Året därefter bildades Föreningen för Skollovskolonier genom Kronprinsessan Viktoria och denna förenings uppgift var enligt stadgarna att ”på landet, helst i skärgården, anordna

---

¹⁵ Börjesson, 1985, s 12.

sommarkolonier för svaga och sjukliga skolbarn företrädesvis från Stockholms folkskolor.”¹⁶ Denna förening bestod av en Centralstyrelse i vilken kronprinsessan Viktoria satt som ordförande och sedan de så kallade lokalföreningarna, vilka egentligen till en början var nio stycken församlingar som fanns i Stockholm. Det var dessa lokalföreningar som skötte det praktiska arbetet och ansvaret för kolonierna.¹⁷

Sommarkolonierna innebar inte på något sätt någon lyxtillvaro i form av materiella saker. Tvärtom var det ganska enkla förhållanden som mötte barnen. Ofta hade lokalföreningen hyrt en gård och använde de inventarier som fanns där, vilket till exempel kunde innebära att de flesta barnen på kolonierna sov på madrasser på golven. De barn som ansågs lämpliga för kolonivistelse valdes ut efter hälsotillstånd samt fattigdom, vilket skedde i samråd med distriktsläkare.¹⁸

Som man kan höra på organisationens namn och på hur dessa arrangerades, förstår man att det inte var frågan om något statligt eller kommunalt engagemang när det gällde sommarkolonierna. Deras ekonomi byggdes framförallt på välgörenhet och detta ledde till en början till att kolonivistelsen för barnen också var gratis, men 1890 beslutade centralstyrelsen att man skulle införa en deltagaravgift för att kunna täcka delar av kostnaderna. Genom detta väcktes åsikter om att kolonierna skulle läggas på statens eller kommunens bord, men välgörenhetsandan var stark och stärktes bl.a. genom Barnens Dags Förening som anordnade stora arrangemang för att samla in pengar till välgörande ändamål som t.ex. sommarkolonier. I och med detta uppsving för välgörenhet blev det inte tal om någon statligt eller kommunalt övertagande av kolonierna.

Det uppstod även en del kolonier vilka inriktade sig på barn med speciella åkommor och dessa tog emot barn från hela Stockholm. Dessa kolonier kom i slutet av 1800-talet och kunde vara inriktade mot barn med hörselnedsättning, psykiskt ömtåliga barn och vissa var inriktade mot barn som hade problem med sängvätning. En form av koloni var fjällkolonierna vilka var inriktade på så kallade bröstklena barn som inte led av tuberkulos utan någon annan form av lungproblem. Till dessa former av kolonier krävdes en speciell ansökan.¹⁹

Kolonierna var alltså inte kopplade till staten eller kommunerna utan byggde främst på församlingarnas arbete samt, välgörenhet och ideellt arbete. För att få en bättre bild av sommarlovkoloniernas historia bör vi även ta oss en titt på hur det såg ut i omvärlden då t.ex.

---

¹⁶ Wassberg, 1935, s 7.

¹⁷ Börjesson, 1985, s 13.

¹⁸ Wassberg, 1935 s 12.

¹⁹ Börjesson, 1985, s 14-18.

vår egen, Stickeboda koloni var verksam, nämligen på 1930-talet. När vi lyfter blicken från materialet och upp mot Sverige och omvärlden får vi t.ex. se börskraschen på Wall Street 1929. Denna påverkade den svenska industrin och jordbruket och drog på så sätt in Sverige i den internationella ekonomiska krisen under 1930-talet. Vi ser även Kreugerkraschen som 1932 förde den internationella ekonomiska krisen in på den svenska marknaden. Den ekonomiska krisen, som drabbade stora delar av världen, ledde bl.a. till att Sverige blev ett land med hög arbetslöshet och vem vill bilda en familj och sätta barn till världen när man inte vet om man kan försörja dem?

Här behöver även redogöras för befolkningsfrågan. Under 30-talet minskade Sveriges befolkning kraftigt och denna befolkningsminskning blev ämnet för en av 30-talets stora politiska debatter. Debatterna fördes med avseende på vilka det var som skulle befolka Sverige i framtiden och hur stort ansvar samhället skulle bära för barns uppfostran och försörjning. Något som stod klart var att så länge som folk var arbetslösa så minskade barnafödandet. Eftersom människor inte hade något arbete hade de heller inte råd att försörja en familj.

Anledningen till att sommarkolonier som Stickeboda uppstod redan under mitten av 1800-talet var för att man skulle ta hand om arbetarklassens barn vilka ofta levde i både fysiskt och psykiskt opassande miljöer. Sommarkolonierna blev på så sätt ett sätt att uppfostra de behövande barnen för att förhindra det svenska folkets förfall. På 30-talet fyllde de ungefär samma funktion då de skulle se till så att den framtida svenska befolkningen var välmående. Detta kan vi bland annat finna stöd för i Befolkningskommissionens bilaga i *Betänkande angående barnkrubbor och sommarkolonier m.m.* Där kan man läsa följande ”Kolonivistelsen avser att öka barnens fysiska motståndskraft genom... frisk luft... närande föda... lära sig hygieniska vanor, ordning och disciplin, taga hänsyn till andra och att lojalt infoga sig på sin plats i det lilla samhälle, som kolonin utgör.”²⁰ Kolonierna skulle alltså vara en del i uppfostran av Sveriges barn till goda vuxna medborgare.

Men sommarkolonierna kunde inte själva lösa problemet med den minskande befolkningen. Det skulle krävas stora förändringar vad gällde den svenska socialpolitiken. I Alva Myrdals *Kris i Befolkningsfrågan* från 1935 tas det upp olika socialpolitiska förändringar vilka skulle få ner kostnaderna för barnfamiljerna vilket skulle kunna leda till att människor skaffade fler barn. Dessa förändringar skulle även kunna leda till förhöjd levnadsstandard för de mest utsatta, med andra ord för sådana barn som t.ex. åkte på

---

²⁰ Befolkningskommissionen, 1935, bilagan s 14.

sommarkolonier. De reformer som presenterades rörde bostadssubventioner för barnrika familjer, kostnadsfri hälsovård för barn, kostnadsfri skolgång, barnkammarskolor, barnkrubbor och sommarkolonier. Syftet vara att barnen skulle kunna få en lämplig tillvaro då föräldrarna var tvungna att jobba.²¹

Hatje har i sin bok behandlat de frågor i befolkningsdebatten, som handlade om vem som skulle befolka Sverige i framtiden. Hon kom bl.a. fram till att både de konservativa och socialdemokratiska grupperna var ense om att ”... utlänningar och ärftligt defekta människor inte var önskvärda som svenska samhällsmedborgare”²² Om befolkningsminskningen var ett så stort problem och en ökad invandring inte var önskvärd, som Hatje visade på, så måste fokus hamna på Sveriges egna barn och deras föräldrar.

Barnomsorgens historia i Sverige

I detta avsnitt skall det uppmärksammas att det talas om omsorg för mindre barn, det vill säga barn som inte nått skolåldern. Att kunna lämna sina barn på dagis för att sedan kunna gå och jobba har inte alltid varit en självklarhet. Under 1900-talets början var den svenska statsmakten inte särskilt intresserad av att stödja småbarnsinstitutioner varken för hel- eller halvdagsomsorg. Man ansåg att detta skulle skötas av den kommunala fattigvården, frivilliga ideella organisationer eller privat välgörenhet. Under denna period startades de så kallade folkbarträdgårdarna, vilka hade inspirerats av den tyska Volkskindergarten som utvecklats i Tyskland av kvinnor från den högre borgarklassen. Föregångarna till folkträdgårdarna i Sverige var barnkrubbor eller småbarnsskolor, som hade drivits genom församlingsarbete och var avsedda för fattiga och nödställda. Istället infördes nu folkbarträdgårdarna.²³

I slutet av 1800-talet och början på 1900-talet betonades kvinnans reproduktiva egenskaper så som maka, mor och uppfostrare. När man då under tidigt 1900-tal började märka att allt fler människor och framförallt barn levde i fattigdom började tankar och idéer väckas angående barnomsorg. Framförallt sågs de fattiga oäkta barnen som de mest utsatta, då dessa kunde bli placerade i olämpliga miljöer. Man kan säga att barn började ses som symboler för nationen och det blev därför av största vikt att ta itu med problemet som ansågs vara fattigdom. Det som diskuterades under 1900-talets första decennium var ”det gemensamma och solidariska samhällsansvaret.”²⁴

---

²¹ Myrdal, Alva, *Kris i befolkningsfrågan*, Albert Bonniers Förlag, Stockholm, 1935, s 242

²² Hatje, 1974, s 226-227.

²³ Hatje, 1999, s 31-32.

²⁴ Ohrlander, 1992, s 7, 14, 60-63, 295.

Stickeboda sommarkoloni

Innan undersökningen inleds bör här sägas några ord om Stickebodakolonin. Kolonin var en utav fyra sommarlovskolonier som alla låg cirka 25 kilometer norr om Karlskrona i Blekinge. Stickeboda var alltså bara en av fyra sommarlovskolonier inom ett ganska litet område. De övriga kolonierna som fanns var Möllekulla, Sillhövda och Blåningsmåla. Det bör även sägas några ord om den man vars arkiv gjort det möjligt för mig att kunna skriva denna uppsats.

Teodor Lindblom levde mellan 1879 och 1958 och var välkänd i Karlskrona. Han var grosshandlare, försäkringsagent och kommunalpolitiker samt hade ett stort socialt intresse. Han var medlem i Karlskronas fattigvårdsstyrelse samt styrelserna för Karlskronas barnhem för flickor och för samtliga ovan presenterade barnkolonier.²⁵

Under perioden 1928-1940 som jag har undersökt i denna uppsats kan nämnas att cirka 400 barn, varav 166 pojkar och 234 flickor, vistades på Stickeboda. Som jag har förstått det av det otryckta källmaterialet, d.v.s. anteckningsboken, vistades barnen på kolonin i cirka sex veckor. Studerar vi sedan det tryckta källmaterialet, Befolkningskommissionens *Betänkande angående barnkrubbor och sommarkolonier m.m.*, finner vi stöd för detta då där finns angivet att vistelsen på kolonin vanligen var mellan sex och åtta veckor.²⁶

---

²⁵ <http://www.riksarkivet.se/default.aspx?id=19316>, 2012-11-20, Kl.13:16.

²⁶ Befolkningskommissionen, Bilagan, s 14.

Stickeboda sommarkoloni speglad i en anteckningsbok

Begreppen och dess betydelse

märkvärdigt sätt, förstår mig ej på henne, är ren och snygg, mycket rar gosse, har ett eget och märkvärdigt sätt, trotsig och gensvarig när han vågar.²⁷

De här citaten är bara några få av alla de omdömen som jag har gått igenom för denna undersökning. Som ni ser är de ganska varierande. De är både positiva och negativa vilket har gjort dem mycket intressanta att läsa. I följande kapitel kommer ni att få ta del av hur dessa omdömen såg ut och vilka begrepp som främst används i dem. För att underlätta både för er som läsare, men även för min egen arbetsprocess, har jag valt att plocka isär dessa omdömen för att sedan dela in kapitlet i tre delar där det första kommer att behandla de begrepp som kategoriserats som positiva medan det andra berör de som kategoriserats som negativa. I det tredje avsnittet studeras omdömena utifrån kontinuitet och förändring.

Hjälpsam och duktig

Låt oss nu börja med att titta på de positiva begreppen som tilldelades barnen. Man kan säga att begreppen här kan delas in i ytterligare två kategorier nämligen de som anses vara egenskaper och de som handlar om barnets utseende. De vanligaste positiva begreppen som används i omdömena rörande barnens egenskaper är *snäll*, *duktig*, *rar* och *hjälpsam* medan *snygg* ensamt representerar kategorin för barnens utseende.

Snäll är det vanligaste begreppet som används i omdömena. Detta begrepp används på lite olika sätt och jag har lyckats få fram tre olika varianter på hur det används. Först och främst används det för sig själv, denna variant kommer längre fram att kallas för självständigt och ser ut såhär: ”*snäll*”²⁸. Det kan även användas ihop med ett annat adjektiv som t.ex. ”*snäll och rar*”²⁹ och till sist kan begreppet även förstärkas och då ser det ut så här: ”*mycket snäll*”.³⁰ För

---

²⁷ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 1936-1938.

²⁸ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1928.

²⁹ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929.

³⁰ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1928.

att nu undersöka dessa begrepp närmare har jag tagit hjälp utav Gert Magnussons verktyg när det gäller att genomföra en begreppsanalys, nämligen betydelse och användning.

När man slår upp ordet *snäll* i den svenska ordlistan får vi beskrivningen ”1 som bryr sig om andra och försöker göra så att det blir bra för andra 2 används när man ber vänligt om något”³¹. Begreppet *snäll* betyder alltså enligt denna ordlista att en individ betar sig på ett positivt sätt gentemot en annan individ. Vad gäller den andra betydelsen av ordet kan jag utifrån källmaterialet konstatera att det är frågan om den första betydelsen av ordet och inte det andra då man i anteckningsböckerna kommenterar barnens uppförande och inte ställer några förfrågningar till dem. Hur används då begreppet *snäll*? Som nämnts tidigare så används ordet i olika varianter och till en början används det självständigt men förekommer senare i form av två begrepp var av det ena då är ett förstärkningsbegrepp t.ex. ”mycket *snäll*”³². Sedan används det även i kombination med andra adjektiv som beskriver barnens egenskaper som t.ex. ”*Snäll och rar tös*”³³. I sin fullständiga version från materialet kan det t.ex. se ut så som följer: ”Maria Olsson, *Snäll och rar tös*, liten men hjälpsam med det hon kan”³⁴

Förutom att använda sig av verktygen, betydelse och användning, bör man även enligt Magnusson ta hänsyn till tidsaspekten och eftersom detta är en begreppsanalys av begrepp som användes på 1930-talet, och därmed blir en historisk begreppsanalys, blir detta en självklarhet. I det här fallet när det gäller begreppet *snäll* kan inte jag finna någon direkt förändring i betydelsen av ordet. Det är dock tydligt att begreppet föredras av föreståndarinnan som fört anteckningarna och att man därför kan dra slutsatsen att detta var en god egenskap hos barnen, en egenskap som eftertraktades av de vuxna på kolonin.

Då går vi vidare till nästa begrepp vilket ofta förknippas med föregående begrepp och används flitigt i anteckningarna. Detta är *duktig* och dess betydelse skall slås upp, precis som tidigare, i en ordlista. Där finner vi betydelsen ”1 bra på att göra något 2 *skicklig*”³⁵. När man läser denna förklaring av *duktig* kan man se att begreppet syftar till ett verb, det vill säga något som man kan göra och detta kan vi se exempel på i anteckningarna t.ex. ”*duktig att sköta diskning*”³⁶. *Duktig* förekommer ibland, precis som *snäll* gjorde, självständigt eller i

---

³¹ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, *Svenska skolordlistan*, Svenska Akademien, Svenska språknämnden och Norstedts Akademiska Förlag, 2004, sökord: snäll.

³² Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1928.

³³ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929.

³⁴ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929.

³⁵ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: duktig.

³⁶ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929.

kombination med en förstärkning. I materialet kan vi t.ex. läsa följande om Olle Månsson: ”stor, duktig att leka lekar med kamraterna, vill inte gärna arbeta, fattig”³⁷

En skillnad med detta begrepps betydelse och begreppet *snäll* finner vi genom tidsaspekten. Det som är viktigt att ha i åtanke här är att det inte handlar om någon förändring av betydelsen i ordlistan utan snarare en förändring i den samhälleliga och sociala miljön. Då var begreppet *duktig* förknippat med att man var duktig och utförde sitt arbete och löd de anställda på kolonin. Men jag tror att begreppet duktig idag har fått en vidare betydelse, trots betydelsen i ordlistan. Att vara duktig beror helt och hållet på vilken betydelse olika individer lägger i begreppet. I Svea Svenssons omdöme kan vi t.ex. se att föreståndarinna ansåg att hon var duktig för att hon hjälpte till med de mindre barnen: ”stor och duktig, hjälpte till med de små barnen”³⁸ Som vi kan se i anteckningarna innebar *duktig* att man gjorde vad man skulle och löd vid tillsägelser. Men idag kan en individs val att ifrågasätta ses som ett tecken på att man är duktig, att man kan tänka själv och kan vara självständig. Vilket, i många sammanhang idag ses som en god egenskap. Har vi alla inte t.ex. fått lära oss i skolan att man inte skall svälja allt man hör med hull och hår? En elev som visar på att den kritiskt kan granska eller ifrågasätta material ses ofta som en duktig elev. Man kan även säga att begreppets betydelse också utgår från vad som eftersträvas av den som tilldelar begreppet.

Hos kolonibarnen kunde vi dra slutsatsen att *duktig* innebar att man var duktig på att utföra ett önskvärt handlande, Pelle var till exempel ”duktig att äta gröt”³⁹ eller Anna var ”duktig att sköta diskning”⁴⁰. Vi kan alltså se att begreppets betydelse varierar både beroende på vilken situation individerna befann sig i och vad det var som det eftertraktades att man var duktig i. Individer kan ju vara duktiga på att lyda order men kan även vara duktiga på att ifrågasätta. Begreppets betydelse blir därmed olika och subjektivt och kan dessutom ses både som något negativt och positivt beroende på vilken situation det används i.

Nästa begrepp som står på tur är *rar*. Detta ords betydelse är enligt ordlistan ”1 *snäll och trevlig på ett mjukt sätt* 2 *sällsynt och ovanlig*”⁴¹. Vi kan direkt konstatera att det inte handlar om den sista delen av betydelse som ordlistan ger oss, det vill säga att begreppet *rar* skulle innebära sällsynt eller ovanlig då skulle det innebära att betydelsen av ”snäll och rar tös” skulle bli snäll och sällsynt tös. Begreppet *rar* och betydelsen sällsynt används dessutom i sammanhang som ofta rör djur och växtriket och inte barn. Kan inte begreppet då användas

---

³⁷ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1937.

³⁸ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1940.

³⁹ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1932.

⁴⁰ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929.

⁴¹ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: rar.

för att mena på att ett barn var ovanligt? Nej, det kan det inte och det bevisar även källorna då användandet av begreppet *ovanlig* förekommer i delar av anteckningarna t.ex. ”*ovanligt snäll*”⁴² Att betydelsen av ordet *rar*, är att man är snäll och trevlig fast på ett mjukt sätt känns på så sätt säkert att konstatera och att det dessutom inte har förändrats särskilt mycket fram till våra dagar. Varför föreståndarinnan har valt att tilldela en del barn begreppet *snäll* och en del *rar* och i en del fall båda två kan ha att göra med barnets ålder. Detta antagande gör jag utifrån begreppets betydelse nämligen att man var snäll och trevlig men på ett mjukt sätt. Detta mjuka sätt skulle passa bättre på ett av de yngre barnen på kolonin än de äldre. Man kan dock inte fastställa detta på något sätt då föreståndarinnan inte frekvent skriver ut någon ålder på barnen. Faktum är att den enda gången ålder skrivs ut är om man anser barnen ifråga vara avsevärt yngre än de andra eller om de är några år äldre än majoriteten.

Ann-Charlotte Münger skriver dock i sin avhandling att det i början av koloniverksamheten var menat att kolonierna endast skulle vara avsedda för skolbarn men att det genom åren skulle komma att förändras både genom att krypa neråt i åldrarna men även uppåt. Kolonierna hade behov av lite varierade åldrar på barnen då de äldre kunde hjälpa till med de små. Münger menar dock att barnens ålder på kolonin under årens lopp fortsatte att sjunka till viss del fram till 30-talet.⁴³ Att man använder *rar* till de mindre barnens omdömen får på så sätt belägg då Müngers redogörelse över barnens åldrar på kolonierna stödjer det faktum att en del barn var yngre än de övriga.

Dessa tre begrepp som här har undersökts *snäll*, *duktig* och *rar* liknar varandra på så sätt att de alla tre har att göra med uppförande, det vill säga att individer som är snälla, duktiga och rara är sådana som man vill att alla individer skall vara. För att man skall få en trevlig och behaglig miljö krävs dessa egenskaper och detta är inte något unikt för denna undersökta period utan är något som alltid eftersträvas då ingen vill leva eller arbeta i en otrevlig miljö.

De två kvarstående begreppen är *hjälpssam* och *snygg* och dessa skiljer sig från de övriga till en viss del. När det gäller begreppet *snygg* handlar detta mer om utseende än uppförande och vad gäller *hjälpssam* är detta begrepp mer praktiskt laddat än de andra det finns dock en koppling till begreppet *duktig*. Denna koppling som jag anser att *hjälpssam* har med *duktig* baseras på hur det används i omdömena. *Hjälpssam* betyder enligt ordlistan ”som gärna hjälper andra”⁴⁴ och är på så sätt lite annorlunda från de övriga. Det jag menar med detta är att begreppet skiljer sig i hur det används i omdömena i förhållande till de övriga begreppen. De

---

⁴² Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1940.

⁴³ Münger, 2000, s 79-81.

⁴⁴ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: hjälpssam.

övriga begreppen användes både självständigt, med förstärkningsbegrepp eller i kombination med andra egenskapsbegrepp men detta är inte lika vanligt med hjälpsam som faktiskt i nästan hälften av fallen det används, används på ett självständigt sätt. Detta gör det svårt att fastställa vad föreståndarinnan anser vara hjälpsamt, handlar det om att de hjälper henne mycket eller att de hjälper andra barn? För att få svar på detta måste vi titta på hur begreppet används då de inte står som ett självständigt begrepp eller ihop med ett annat egenskapsbegrepp. Att det inte fungerar att titta på begreppet i kombination med andra egenskapsbegrepp beror på att det inte heller då framgår vad föreståndarinnan anser vara hjälpsamt. I enstaka fall dyker det upp längre omdömen där begreppet sätts in ett sammanhang vilket gör att man kan få en viss förståelse för vad föreståndarinnan anser vara hjälpsamt. Ett exempel på hur ett sådant sammanhang kan se ut visas här: ”varit hjälpsam med de små”⁴⁵ och ”alltid villig att hjälpa.”⁴⁶

Genom dessa exempel kan vi få fram att det förmodligen handlar om att hjälpa föreståndarinnan, det vill säga om ett barn gör något som är hjälpsamt för föreståndarinnan så kommer barnet att bli tillskrivet begreppet *hjälp* i omdömet. Likaså finner man stöd i detta då man tittar på det andra exemplet, då *villig att hjälpa* syftar till att barnet har blivit tillfrågat att hjälpa förmodligen en vuxen med någonting. I Martin Börjessons *Kollo 1885-1985*, kan vi läsa om hur Ann-Mari Björkman under sin tid på en ersättningskoloni blev tillsammans med en annan flicka tilldelad uppgiften att städa deras sovsal. Här är alltså ett exempel på hur barnen hjälpte till på kolonin och vi kan ju föreställa oss att om det fördes anteckningar på denna ersättningskoloni att det förmodligen nedtecknades hur bra eller dåligt, Ann-Mari skötte sina sysslor och om hon var hjälpsam eller inte.⁴⁷

Efter denna genomgång skall nu det sista begreppet behandlas. Detta begrepp hamnade i kategorin angående barnens utseende och begreppet som här ska undersökas är *snygg*. Enligt ordlistan är betydelsen av begreppet ”*Iren och prydlig 2 vacker, stilig*”⁴⁸. När jag läste igenom mitt källmaterial var detta begrepp det första som fångade min uppmärksamhet, vilket förmodligen berodde på att begreppet *snygg* för mig inte är något som man tillskriver ett barn. *Snygg* är för mig något som man tillskriver föremål, vuxna eller möjligtvis ungdomar. Begreppet är på ett sätt mer sexuellt laddat än begreppet *fin* till exempel.

---

⁴⁵ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1939.

⁴⁶ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1938.

⁴⁷ Börjesson Martin, 1985, s 20.

⁴⁸ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: snygg.

Men som vi kan se i ordlistan behöver dess betydelse inte alls vara så laddat som det var för mig då jag läste materialet. I omdömena kan dock betydelsen av *snygg* ses som mindre självklar. Med detta menar jag att båda betydelserna som anges i ordlistan, rent praktiskt fungerar i omdömena, låt mig visa med två exempel: ”ren och snygg”⁴⁹ och ”snygg pojke”⁵⁰. I det första omdömet gör kombinationen av begreppen *ren* och *snygg* att betydelsen av *snygg* här kan tolkas som prydlig eftersom *ren* redan används syftar begreppet alltså till barnets utseende ur ett hygieniskt perspektiv. Medan det i det andra sammanhanget då begreppet används mer självständigt kan tyckas syfta till barnets utseende ur ett mer kosmetiskt och modemässigt perspektiv. Här är det viktigt som Magnussons nämner i sin bok, att som författare vara medveten om att begreppens betydelse kan förändras över tid. Med största sannolikhet har *snygg*, i det här sammanhanget, betydelsen av *ren* eller prydlig snarare än min egen personliga tolkning av begreppet. Anledningen till att jag tar upp diskussionen är för att visa på hur viktigt det är som författare och historiker att inte glömma sina nutida moderna glasögon på då man undersöker sitt material.

Genom begrepp *snygg* har tidsaspekten blivit mer påtaglig vad gäller begrepps betydelse och förändring över tid. Jag kan konstatera utifrån min egen reaktion av upptäckten av användningen av begreppet *snygg* i omdömena, att min tolkning av begreppet inte var den samma som föreståndarinnans. Detta tyder på att begreppets betydelse har förändrats, och en vanlig förklaring till denna förändring är att vi idag skulle leva i en allt mer utseendefixerad värld där begrepp som till exempel *snygg* har kommit att bli förknippade med attraktion och även fått en mer sexuell laddning.

Slarvig och pratsjuk

I detta avsnitt har vi kommit fram till de mer negativa begreppen som användes i en del av barnens omdömen. En intressant skillnad mellan de positiva och negativa begreppen i dessa anteckningsböcker, är att antalet negativa begrepp finns i betydligt fler olika varianter än de positiva. En diskussion kring detta kommer att föras senare, och för tillfället håller vi oss till de negativa begreppen. De begrepp som trots den stora variationen var vanligast var: *lat*, *bortskämd*, *slarvig*, *pratsjuk*, *grälsjuk* och *illmarig*.

Låt oss börja med begreppet *lat* som enligt ordlistan betyder ”som inte vill arbeta eller göra något som är jobbigt □ slö”⁵¹. En individ som beskrivs som *lat* i materialet är Selma

---

⁴⁹ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1938.

⁵⁰ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1938.

⁵¹ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: *lat*.

Andersson och om henne kan vi läsa följande ”dag- och nattvätare, gräslig, utför sällan något arbete, äter mycket.”⁵² Här används inte begreppet direkt men som ni kommer att se kan man ibland finna exempel på egenskaper utan att begreppet används.

I omdömena används begreppet *lat*, oftast självständigt, ibland förekommer ordet i kombination med tös eller pojk och kan t.ex. se ut så här ”lat tös...”⁵³. Annars får man reda på att ett barn anses som lat genom en annan typ av formulering som då är längre och då kan se ut som följer ”... vill gärna slippa att arbeta...”⁵⁴ eller som i exemplet med Svea ovan. Båda dessa tyder på lathet hos barnet. Att jag här valt att inkludera andra formuleringar beror på det som nämndes i början av detta avsnitt, nämligen att det förekommer en stor variation när det handlar om att uttrycka de negativa egenskaperna hos barnen och det är därför som det senare exemplet av lathet har tagits upp. Någon förändring av begreppets betydelse beroende på tidsaspekten kan jag inte finna. Det blir dock uppenbart i dessa omdömen att lathet inte var något som ansågs som någon god egenskap, vilket det inte heller anses vara idag.

När man stöter på begreppet *lat* är inte en association till *bortskämd* långt borta och när jag ser begreppet *bortskämd* förknippar jag det ofta med barn, eller ungdomar för den delen, som lever ett liv där individen får allting serverat på ett silverfat och inte behöver lyfta ett finger och dessutom får precis det som man pekar på. Om vi slår upp begreppet *bortskämd* i den *Svenska skolordlistan* finner vi betydelsen ”van att få vad han/hon vill och som därför t.ex. är lat eller har alldeles för höga krav”⁵⁵. Min egen association av begreppet var alltså inte helt fel, men hur stämmer denna betydelse av *bortskämd* överens med hur det används i omdömena? I omdömena handlar det inte om, som i min egen association av begreppet, några rikemansbarn som får allt de pekar på och lever som små kungar och drottningar på kolonin. Här är det snarare frågan om en koppling mellan två begrepp, nämligen *lat* och *bortskämd*. Som vi kunde se i den betydelse som ordlistan gav oss, kan en individ som är van vid att få som den vill bli lat eftersom den därför inte behöver göra något. Om vi då jämför dessa två begrepp med två av de positiva egenskapsbegreppen, *duktig* och *hjälpssam*, så kan vi snabbt konstatera att vad som förmodligen avses med användningen av *lat* och *bortskämd* är att dessa barn helt enkelt inte ville hjälpa till med det som de blev tillsagda att göra och därför fick dessa begrepp i sina omdömen. Vad var då skillnaden att bli tillskriven *lat* istället för *bortskämd* eller tvärtom? Att döma från materialet kan vi se att *bortskämd* antingen används

---

⁵² Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1938.

⁵³ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1935.

⁵⁴ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1937.

⁵⁵ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: bortskämd.

självständigt i omdömena eller så nämns det som ett resultat av barnens hemmiljö. Det kan se ut som följer ”... nog bortskämd i hemmet”⁵⁶. Detta exempel representerar två saker. För det första så tyder det på att barnets oönskade beteende så som till exempel lathet, är ett resultat av att föräldrarna skämt bort barnet i hemmet. För det andra visar det också på att man fransäger sig ansvaret för att barnet skulle ha förskaffat sig denna egenskap på kolonin och att det istället är upp till dem att rätta till och ändra på det som föräldrarna på ett sätt har misslyckats med.

Ett annat begrepp som också är vanligt förekommande i omdömena är *slarvig* vilket även det till viss del hänger ihop med de två föregående begreppen. Betydelsen av *slarvig* är ”som inte är tillräckligt ordentlig eller noggrann”⁵⁷ och tillsammans med *lat* och *bortskämd* får vi här tre begrepp som visar på egenskaper som inte anses önskvärda hos ett barn. Man kan dessutom se en eventuell sammankoppling mellan dessa tre då latheten hos ett barn kan böttna i att det har blivit bortskämt. Detta resulterar i sin tur i, att när barnen stöter på motstånd i sitt agerande för att få som de vill, då genomför sina sysslor slarvigt för att få undan arbetet, vilket då inte uppskattas av föreståndarinnan. Förklaringen till varför Karin Nilsson här har fått *slarvig* tillskrivet sig i sitt omdöme: ”lik sin syster Stina, gräl och pratsjuk, stirrig, slarvig”⁵⁸ skulle alltså kunna bero på att hon var bortskämd i hemmet.

I detta stycke kommer betydelsen och användningen av två andra negativa begrepp att behandlas. Dessa begrepp handlar mer om uppförande än de två tidigare, som mer handlade om barnens arbetsmoral. Begreppen som här skall beröras är *pratsjuk* och *grälsjuk* och vi går direkt in på deras betydelse som enligt ordlistan är: ”som tycker om att prata och pratar för mycket”⁵⁹ och ”som ofta grälar”⁶⁰. Det största användningsområdet av *pratsjuk* är som ett självständigt begrepp vilket innebär att föreståndarinnan ansåg att barnet ifråga pratade mycket och/eller för mycket. Detta kan, å ena sidan framstå som störande eller irriterande om individen ifråga inte säger något med substans i, å andra sidan kanske man inte skall förvänta sig allt för mycket av ett barn då skillnaden i vad man anser är ett givande samtalsämne skiljer sig avsevärt beroende på ålder. Det som är intressant här är återigen när begreppet sätts in i ett sammanhang eller rättare sagt en fullständig mening. När detta väl förkommer i omdömen hamnar begreppet *pratsjuk* i samband med måltiderna ”pratsjuk vid måltiderna...”⁶¹. Detta

---

⁵⁶ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1933.

⁵⁷ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: slarvig.

⁵⁸ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929.

⁵⁹ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: pratsjuk.

⁶⁰ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: grälsjuk.

⁶¹ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1933.

tyder på att man lade vikt vid barnens bordsskick och att det ansågs otrevligt att barn pratade allt för mycket vid matbordet. Vi kan ju tänka oss hur samtalen går med barn kring bordet då de i sin iver att berätta kan tenderar att bli allt för stömmiga.

Precis som *pratsjuk* mer syftar till uppförande gör även *grälsjuk* detta och dessa två begrepp förekommer ibland tillsammans i en del omdömen. Det kan vi t.ex. se när vi läser Lina Frös omdöme: ”Gräl- och pratsjuk, därför tröttsam tös”⁶² Att de gör det kan bero på att en pratsjuk individ lätt kan, om de pratar för mycket, provocera någon annan och därför också lätt hamnar i bråk. Användningen av begreppet sker precis som med *pratsjuk* ofta självständigt och jag kan inte finna någon anledning till att dessa begrepps betydelse skulle ha förändrats genom åren. Det som är tydligt är att dessa båda inte var tecken på något önskvärt uppförande.

Nu har vi börjat närma oss slutet av denna begreppsanalys men innan detta skall sammanfattas skall ett sista begrepp behandlas och detta är *illmarig*. Att jag har valt att behandla detta begrepp sist beror på att dess betydelse kan ses både som positiv och negativ. *Illmarig* betyder nämligen, enligt ordlistan ”som skämtar och luras på ett smart och roligt sätt ”okynnig”⁶³. Att bli lurad är även det ett sådant begrepp eller snarare en handling som kan ses som både positivt och negativt. Dessa begrepps, *illmarig* och att luras, laddning beror helt och hållet på den individ som använder dem och blir utsatta för dem. Alla har ju olika uppfattningar om vad som är roligt och mindre roligt. En del individer har inget emot att någon skämtar eller luras med dem medan andra är väldigt känsliga för sådana saker.

Illmarig kan man även förklara genom uttrycket: att ha en räv bakom örat, vilket även det kan ha olika laddningar till det positiva eller negativa. Precis som det är med *duktig* blir betydelsen av *illmarig* olika beroende på hur det används. När vi tittade på *duktig* kunde vi se att det i omdömena handlade om att man lög föreståndarinnan och gjorde det man skulle. Detta måste vi även göra med *illmarig*, vi måste titta på hur det används i omdömena och det vi då kommer fram till är vilken betydelse som föreståndarinnan lägger i begreppet. I omdömena kan vi se att *illmarig* används antingen självständigt, vilket precis som med *hjälpssam* inte hjälper oss särskilt mycket. Tittar vi däremot på de omdömen som använder begreppet tillsammans med andra får vi en vidare bild av begreppets betydelse. Vi kan till exempel se att *illmarig* används tillsammans med begrepp som inbunden och slug och dessa begrepps betydelse lutar mer åt den negativa laddningen än den positiva, enligt min mening. Slår vi upp dessa två begrepp, inbunden och slug, för vi betydelsena ”... 2 om en människa

---

⁶² Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929.

som inte vill prata eller visa sina känslor”⁶⁴ och ”listig =smart =beräkande”⁶⁵. Läger vi ihop dessa begrepps betydelser får vi en individ som i alla fall jag hade haft mycket svårt att lita på. Då en individ får omdömen som *illmarig* och slug eller *illmarig* och inbunden tyder det på individer som är svåra att skapa kontakt med. Om man inte kan skapa en personlig kontakt med någon blir det även svårt att lita på denna individ. Man vet helt enkelt inte riktigt var man har personen i fråga, vilket jag tror det är frågan om i dessa omdömen då föreståndarinnan använder dessa begrepp. Med andra ord skulle jag vilja säga att *illmarig* i det här sammanhanget får en mer negativ betydelse än positiv, då föreståndarinnan använder det på ett sådant sätt som ger sken av att hon inte riktigt litar på barnet ifråga.

Tolv års omdömen. Kontinuitet och förändring

Det material som denna uppsats bygger på spänner över en tolvårsperiod, närmare bestämt 1928 till 1940. Under dessa tolv år har det skrivits cirka 400 omdömen och av dessa är cirka 58 % av dem till flickor och 42 % tillhör pojkarna. Det jag kan konstatera efter att ha gått igenom och sammanställt alla dessa omdömen är att de vanligaste positiva begreppen som ovan analyserats tilldelas fler flickor än pojkar. Närmare bestämt så är 65 % av de omdömen som innehåller de positiva begreppen tillskrivna flickor medan 35 % är tillskrivna pojkarna. Som vi då kan se finns en majoritet av de positiva begreppen hos flickorna och denna majoritet finns även fast flickorna på kolonin är fler till antalet än pojkarna. När det sedan gäller de negativa begreppen fanns det en stor variation av dessa men för att man skall kunna göra en studie över kontinuitet måste man avgränsa de undersökta begreppen och de sex vanligast förekommande begreppen valdes ut. Omdömen som inte innehåller något av dessa begrepp har därför inte tagits med i denna studie av de negativa omdömenas kontinuitet och fördelning mellan könen. De omdömen som inte har innehållit de tidigare presenterade begreppen men som jag tydligt har kunnat läsa av som antingen positiva eller negativa har dock tagits med. Läsaren skall alltså vara medveten om att det i denna studie finns ett visst bortfall av omdömen, men jag anser inte att dessa bortfall förändrar några resultat av studien.

Denna undersökning har visat att antalet blandade omdömen, d.v.s. omdömen som innehåller både positiva och negativa begrepp inte är särskilt många. Vilket i sin tur tyder på att föreståndarinnan inte hade så många tveksamheter när det gällde hennes åsikter om barnen

---

⁶³ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: *illmarig*.

⁶⁴ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: *inbunden*.

på kolonin. Även om dessa omdömen var få så kan vi urskilja en liten förändring genom åren. Under de första sex åren, 1928-1933, är fördelningen av dessa omdömen mellan pojkar och flickor jämn. Men efter 1933 och framåt kan vi se hur de blandade omdömena tenderar att endast tilldelas flickor med undantag för tre år då det två år inte delas ut några sådana omdömen alls och ett år då det återigen är lika många omdömen till flickor som till pojkar. Men om vi bortser från dessa tre år kan man se en förändring då flickorna tillskrivs denna form av omdömen medan pojkarna inte tillskrivs dem. När de blandade omdömena används kan vi se att de oftast innehåller begrepp som t.ex. *snäll* och *rar* men även *snygg* och *prydlig*. När dessa begrepp används i de blandade omdömena handlar den negativa biten i omdömet oftast om att barnet inte frivilligt hjälper till. Det kan t.ex. stå ”ren och prydlig, vill ej vara tjänsteande”.⁶⁶ Dessa blandade omdömen handlar alltså ofta om att barnet ifråga kan vara snällt men att det inte är särskilt flitigt eller utför något arbete frivilligt. Det kan även vara på andra hållet, nämligen att barnet kan bråka med andra barn men ändå vara hjälpsamt gentemot de vuxna som i följande exempel: ”kivar gärna, ställer till mycket förargelse, hjälpsam...”⁶⁷.

Tittar vi sedan på rena positiva respektive negativa omdömena kan vi se att fördelningen av dessa omdömen mellan pojkar och flickor stämmer överens med fördelningen som tidigare presenterades angående de positiva och negativa begreppen. Då fördelningen av de positiva omdömena mellan könen var 65 % till flickorna och 35 % var tillskrivna pojkarna. Detta innebär att det bortfall som jag tidigare redogjorde för inte hade någon större betydelse för resultatet. När det gäller hur dessa omdömen fördelas och förändras över tid visar det sig att det hos flickorna som oftast tillskrivs de positiva omdömena sker en viss förändring genom åren. Under de första tre åren sker ingen större förändring när det gäller antalet omdömen varken hos flickorna eller pojkarna. Men 1931 sjunker antalet positiva omdömen hos flickorna ganska markant för att sedan året därpå, 1932, öka kraftigt. Denna ökning kan vi även se detta år hos pojkarna men den sjunker 1933 till samma antal som i början av perioden. De följande fyra åren är fördelningen av de positiva omdömena hos flickorna fortsatt hög, för att sedan sjunka lite från och med 1936, dock ej till samma nivå som under de tre första åren.

När det sedan gäller de negativa omdömena är fördelningen näst intill jämn mellan könen, vilket också det stämmer överens med hur de analyserade negativa begreppen var fördelade.

---

⁶⁵ Lisa Rudebeck och Svenska Akademin, sökord: slug.

⁶⁶ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1931.

⁶⁷ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929.

Sammanfattning och diskussion

I dessa tre avsnitt berör de första två en genomgående begreppsanalys, där begreppen delats in i två kategorier. Den ena har innehållit de positiva begreppen och den andra de negativa. I det tredje kapitlet har sedan en undersökning gjorts angående kontinuitet och förändring, alltså hur fördelningen av omdömena har förändrats genom åren men även mellan de båda könen.

I undersökningen av de positiva begreppen har undersökningsobjekten varit följande: *snäll, duktig, rar, hjälpsam* och *snygg* och gemensamt för alla med undantag för *hjelpsam* var att de kunde användas i tre olika varianter av omdömen. Begreppen användes antingen självständigt, i kombination med ett annat begrepp eller med ett förstärkningsbegrepp. Det enda undantaget var som sagt *hjelpsam* då detta begrepp till största delen förekom självständigt vilket gjorde det svårt att kunna utröna om dess betydelse för föreståndarinnan. Lösningen på detta problem blev då att titta på längre omdömen där begreppet kanske inte ens användes men där innebörden i omdömet gav en bild av vad hjälpsam innebar för föreståndarinnan t.ex. ”varit hjälpsam med de små”⁶⁸ och ”alltid villig att hjälpa”⁶⁹. Det handlade alltså om att barnen hjälpte föreståndarinnan.

Bland de negativa begreppen fick vi reda på att det förekom en betydligt större variation när det gällde användandet av negativa begrepp i omdömena men de som förekom flest gånger var *lat, bortskämd, slarvig, pratsjuk, grälsjuk* och *illmarig*. Precis som med de positiva begreppen fanns där likheter och skillnader i hur de användes. De förekom t.ex. både i form av självständigt, i kombination med andra begrepp eller förstärktes. Det fanns även begrepp som skilde sig åt. Bland de positiva var det *hjelpsam* och bland de negativa var det *lat*. Precis som med *hjelpsam* fanns det andra formuleringar som kunde tyda på lathet hos barnen samt ge en djupare förståelse för vad föreståndarinnan menade med begreppet. Vi fann även att ett ords laddning till det positiva eller negativa inte alltid var självklar vilket var fallet med *illmarig*. Detta begrepps betydelse kan precis som *duktig* ses både som något negativt och positivt vilket i sin tur berodde på de individer som var innehavare av dessa begrepp samt de som blev utsatta för dessa individers egenskaper. Efter att ha analyserat begreppet kom jag dock fram till att begreppet *illmarig* i detta sammanhang av föreståndarinnan hade mer av en negativ laddning än en positiv.

Dessa positiva och negativa begrepp som i dess omdömen används är tecken på den fostran som kolonierna skulle bidra med utöver att barnens hälsa skulle förbättras. Dessa

---

⁶⁸ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1939.

⁶⁹ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1938.

begrepp som har klassats som positiva och negativa är inte bara begrepp utan även tecken på de egenskaper som man ville fostra fram hos befolkningen. KG Hammarlund presenterar i sin bok *barnet och barnomsorgen* hur barnets fostran inte längre var en privat angelägenhet utan också en del i ett socialt projekt. Likaså visar Ohrlander på att det sker en skiftning från statens ointresse av barnuppfostran till ett rättfärdigande av detta. De positiva och negativa begreppen som här har analyserats speglar på så sätt hur sommarlovskolonierna på ett sätt är en del i statens intresse för barnuppfostran. Även om kolonierna till en början inte var kopplade till staten så visade b.l.a. Befolkningskommissionens utredning att man ansåg uppfostran av barn vara av allt större vikt.⁷⁰

Nu skall vi återkomma till en skillnad som nämndes i inledningen av kapitlet *Slarvig och pratsjuk* nämligen att de positiva begreppen var desamma rakt igenom materialet medan de negativa tenderade att variera en hel del. Men även om de positiva begreppen hade färre variationer figurerar dessa betydligt oftare i omdömena än de andra. En förklaring till detta kan vara att man hade färre barn som uppförde sig illa och har man färre barn som gör något illa kan man också vara mer varierad när man skriver. Om det inte är så många negativa omdömen som man måste skriva orkar man också som antecknare att skriva mer utförligt och precisera sig mer angående det man skriver. Har man däremot många som uppför sig eller beter sig önskvärt blir det mer att skriva och då faller det sig ofta naturligt att man håller sig till en form av standardbegrepp och uttryck som vi då kan se exemplifierat här i form av de positiva begreppen i omdömena.

I avsnittet som berörde omdömenas och begreppens fördelning samt förändring över tid, konstaterades att de positiva omdömena tillskrevs fler flickor än pojkar och att det dessutom under 1932 skedde en markant ökning i antalet positiva omdömen hos både pojkar och flickor. Nästkommande år var antalet positiva omdömen hos pojkarna tillbaka till det ursprungliga medan flickornas sjönk något men fortfarande var högre än de första åren. Upptäckten av att det inte fanns så många blandade omdömen, d.v.s. omdömen som innehöll både positiva och negativa begrepp, har tolkats som att föreståndarinnan hade en tydlig bild över barnen och deras uppförande. Precis som med de positiva omdömena sker det även här en förändring genom åren då de blandade omdömena, från och med 1933 endast tillskrivs flickorna med några få undantag. En diskussion angående detta kommer att föras i avsnittet *Pojkar och flickor, fanns det skillnader?*

---

⁷⁰ Hammarlund, 1998, s 58-59, Ohrlander, 1992, s 297.

Efter denna genomförda begreppsanalys som här har gjorts kan vi se en genomgående trend. Denna trend berör ämnet skötsamhet och här kommer Ronny Ambjörnssons skötsamhetsideal till användning. Alla de begrepp som har behandlats har en sak gemensamt nämligen att de handlar om skötsamhet. Är barnen snälla eller grälsjuka, hjälpsamma eller lata, duktiga eller bortskämda? Det vi ser här är ett tydligt fokus på barnen och deras uppförande samt skötsamhet. Enligt Ambjörnsson växte skötsamhetsidealet hos arbetarna i Norrland, bl.a. fram då de gick med i t.ex. fackföreningen.⁷¹ Då blev deras agerande samt livsstil inte bara en bild av dem själva som individer utan även av fackföreningen. Av omdömena från Stickeboda sommarkoloni kan få en liknande betydelse då barnens uppförande inte bara speglade dem själva utan även kolonin.

Detta ideal som Ambjörnsson talar om började växa fram redan under 1800-talet vilket innebär att det haft tid att rota sig i stora delar av befolkningen och under en tid som 30-talet då man befarade en fortsatt minskning av befolkningen blev vikten av dessa egenskaper som här presenterats ännu viktigare för att behålla ett skötsamhetsideal vilket eventuellt kunde vända den negativa trenden.

Livet på kolonin

Vi har genom föregående kapitelns begreppsanalys av de vanligaste begreppen som används i barnens omdömen, skapat oss en bild av hur barnen uppfattades av föreståndarinnan samt vad dessa begrepp hade för betydelse och hur de användes. I följande kapitel kommer omdömena att genomgå en textanalys där de kommer att studeras utifrån deras innehåll. Vad berättar de om barnens uppförande och vad avslöjar de om föreståndarinnans egna tankar och åsikter angående barnen och deras vistelse?

Ärlighet, hemmet, föräldrarna och barnet

Efter begreppsanalysen som i denna uppsats gjorts av de mest frekventa positiva respektive negativa begreppen, kan vi dra följande slutsatser. Tydligt var att egenskaper såsom hjälpsamhet och att vara duktig var sådana som värdesattes av föreståndarinnan. Likaså var det önskvärt att barnen var snälla och såg snygga och prydliga ut. Detta var i sin tur ej konstigt då barnens vistelse på kolonin var till för såväl uppfostran av dem till dugliga människor som för att få dem till att se prydliga ut och må fysiskt bättre. Därför kan man förstå att egenskaper såsom lat, bortskämd och grälsjuk inte var önskvärda eftersom dessa

---

⁷¹ Ambjörnsson, 1988, s 97-98.

gjorde uppfostringsarbetet besvärligare. Dessutom var det sådana egenskaper som skulle fostras bort ur den svenska befolkningen. Münger visar på hur man inom koloniverksamheten menade på att en förbättrad hälsa också resulterade i ett bättre beteende.⁷² Kolonivistelsen var med andra ord bra både ur hälsosynpunkt men även när det gällde att skapa en god medborgare.

Att man ville rädda den framtida befolkningen från ett fortsatt förfall genom uppfostring av barnen var inget nytt. Ohrlander visar på, i sin avhandling, hur man under 1900-talets första årtionden ville förebygga en framtida fattigdom genom att just ta hand om och uppfostra barnen. Man skulle befria barnen från fattigdom och på så sätt förhindra en utökad fattigdom och ökat förfall inom arbetarklassen. Genom att ge de lägre klasserna tillträden till det borgerliga tänkandet som, bl.a., det ordentliga hemmet och självdisciplin satsade man på barnet och framtiden.⁷³

Det som har hänt från 1900-talets första decennium fram till min undersökningsperiod är att man fortfarande ser uppfostran av barnen som en lösning på de samhällsproblem som rör befolkningen. Vi kan se att det fortfarande är de lägre klasserna och de mer utsatta barnen som här skall räddas men det handlar inte främst om att man skall förebygga en ökad fattigdom utan snarare att man skall uppfostra barn som kan bli arbetsföra vuxna.

I omdömena kan vi även se andra begrepp som används vilket skildrar det önskvärda uppförandet hos barnen. Till exempel kan vi se på flera ställen i materialet att ärlighet spelar en viktig roll när det gäller hur föreståndarinnan skildrar barnens uppförande. I blockcitatet nedan finns det delar av omdömen som innehåller anmärkningar angående barnens ärlighet.

...talade om vad hon gjort. ...erkände ej direkt sitt streck..., verkade lömsk, låtsade att han var oskyldig till allt som gjorts..., opålitlig nästan lömsk..., opålitlig talar ofta osanning och bekänner ej om och när han gör odygd, ...håller sig ej alltid till sanning, vill gärna neka till det han gjort..., är ej sannings ärlig...⁷⁴

När man tittar på dessa omdömen förstår man att ärlighet var något som föreståndarinnan värderade högt tillsammans med egenskaper som hjälpsamhet och flitighet. En intressant iakttagelse som här har gjorts är att det i alla fall, förutom i ett av dem, handlar om att barnet är oärligt och inte står för vad denne har gjort. Det finns endast ett omdöme som talar om att

---

⁷² Münger, 2000, s 248-249.

⁷³ Ohrlander, 1992, s 122.

⁷⁴ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1930, -31, -31, -31, -39, -39, -40, -40.

barnet är ärligt och här kan vi göra en återkoppling till det som diskuterades i kapitlet angående de vanligaste begreppen. Där diskuterades varför de negativa begreppen var mer varierade än de positiva och slutsatsen av den diskussionen blev att om man hade färre saker att skriva om, blev man även mer varierad i sitt språk. En liknande förklaring kan ges här då anledningen till att det i omdömena inte står att barnet var ärligt beror på att det blir både tröttsamt och tjatigt att hela tiden upprepa samma formulering och därför väljer man att endast skriva om de som inte var ärliga eftersom dessa inte var lika många. Att det då här finns med ett omdöme som talar om att ett barn var ärligt kan bero på att detta barn gjorde detta mycket ofta vilket resulterade i en anteckning om detta. En annan sak som också är intressant angående barnens ärlighet är att det i de ovan nämnda fallen endast är ett av dem som berör en flicka medan de övriga berör pojkar. I vissa av citaten kan man direkt se att det handlar om en pojke men i de fall som det inte gör det finner man innehavaren av citatet i källmaterialet. Det som visar sig här är en skillnad mellan pojkar och flickor och en diskussion angående denna skillnad kommer att föras längre fram. Ärlighet var alltså viktigt och att tala osanning var en egenskap som föreståndarinnan tydligt ogillade och det är något som inte har förändrats fram till idag.

Vi kan även finna stöd för att ärlighet var något som värdesattes av de vuxna på kolonin i den litteratur som jag tagit del av. I Lena Drameus bok *Hundra somrar* berättar Nils Hansson om sin kolonivistelse i Osby. Under denna vistelse samlades barnens fickpengar in och portionerades ut varje lördag för att barnen skulle kunna handla karameller. Nils berättar vad han tyckte om att någon annan förvarade hans pengar, så han behöll några slantar av det som blev över en lördag. Detta berättade han sedan för en kompis som sedan berättade detta för en av de vuxna på kolonin.⁷⁵ Nils skriver att han tyckte att denna kompis var sladdrig men vi kan utifrån min egen undersökning anta att den vuxne som fick reda på Nils handling, förmodligen såg kompisens som ärlig. Kanske tillskrevs, om det fördes anteckningar över barnen, kompisens en liknade formulering som ovan om ärlighet och Nils fick i så fall förmodligen en formulering om bristande ärlighet.

Att inrättningar såsom sommarlovskolonierna var till för barn från fattiga och dåliga förhållanden kunde man bl.a. läsa om i Befolkningskommissionens utredning *Betänkande angående barnkrubbor och sommarkolonier m.m.* där man bl.a. tog upp problemet med barn som levde i trångboddhet, hade mödrar vilka var förvärvsarbetande och helt enkelt ansågs

---

⁷⁵ Drameus Lena, 1991, s 26.

leva i en opassande miljö⁷⁶. Detta problem visar sig i barnens omdömen där föreståndarinnan Anna Svensson gör olika former av anteckningar angående barnens situation i hemmen. Precis som i tidigare fall rör dessa anteckningar endast de fall då hemförhållandena inte är optimala. Nedan kommer exempel ges på hur dessa anteckningar kunde se ut.

...önskligt vore att fadern vakade över sina barn, ingen mor. ...Stackars tös, önskligt vore hon hade hem där hon övervakades, moder fabr. Arb. ...de voro mycket fästade vid varandra moder övergivit hemmet... uppfostras hos farmor, bör komma under bestämdare vård.⁷⁷

Gemensamt för dessa fyra utdrag från anteckningarna är att det i alla fallen är avsaknaden av en mor som nämns. Så som dessa omdömen är formulerade sägs det inte rakt ut att det är moderns frånvarande som bidragit till barnets dåliga hemförhållanden, men genom att lägga till en anteckning om det som i exemplen ovan blir det en indirekt förklaring och den frånvarande modern görs till syndabock för barnens situation. Här visar föreståndarinnan Svensson indirekt sitt eget ställningstagande vad gäller hur en familj bör fungera och se ut. Här speglas tanken om det borgerliga familjeidealet med den försörjande fadern och en närvarande, omhändertagande moder som Hammarlund talar om i sin bok.⁷⁸ Efter att ha tagit del av Hatjes andra bok *Från treklang till tringeldrama* kan vi se att föreståndarinnans syn på vad en mor bör vara och göra förmodligen bottnar i det betonande av kvinnans reproduktiva egenskaper, som gjordes i slutet av 1800-talet. Då sågs hennes roll som maka, mor och barnuppfostrare som hennes huvudsakliga och viktigaste uppgifter.⁷⁹ Detta visar hur väl rotat detta synsätt var hos den svenska befolkningen och varför vi kan se det hos föreståndarinnan i omdömena.

Dessa utdrag visar alltså hur avsaknaden av en moder i hemmet kunde anses som en bidragande orsak till barnens dåliga hemförhållanden. I nästa samling utdrag kommer en annan syn på vad som är en dålig hemmiljö för barn att speglas.

Som flicka kommit från tråkigt och ovanligt slarvigt hem, kunde man ej ha några fordringar, dock lärde hon sig att tala och sitta vid ett matbord. ... Stackars barn, dåligt

---

⁷⁶ Befolkningskommissionen, *Betänkande angående Barnkrubbor och Sommarkolonier*, s 13-16.

⁷⁷ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1930, -30, -32, -40.

⁷⁸ Hammarlund, s 59.

⁷⁹ Hatje, 1999, s 33.

och slarvigt hemma. ..., slarvigt hem. ... i fattigdomen är han hållen snygg. ... har mycket lite kläder med sig... ... liten spinkig tös fattigt hem, stackars lilla barn...⁸⁰

Genom dessa omdömen speglas alltså, ur föreståndarinnan Svenssons perspektiv, vad mer som anses vara en dålig hemmiljö vilket ger barnen rätt till kolonivistelse. I dessa utdrag är det främst organisationen av hemmet och dess fattigdom som står i centrum. Genom användandet av begreppet slarvigt, som förekommer i hälften av dessa utdrag, visar hon på att ett slarvigt och oorganiserat hem inte är passande för ett barn att leva i. Vilken innebörd som föreståndarinnan lägger i begreppet slarvigt är svårt att få svar på då det kan syfta på hygien, det vill säga städning och så vidare, eller att det handlar om att föräldrarna inte har någon tydlig tidsplanering. Enligt Münger var en av grundtankarna från 1890-talet att det skulle finnas en dagordning som var noggrant bestämd och att man genom en välplanerad och schemalagd dag fostrade barnen till att vara ordningsamma och punktliga, något som man ansåg fattades i deras hemmiljö.⁸¹ Att föreståndarinnans användande av begreppet *slarvig* såsom ett tecken på ett oorganiserat hem utan fasta tider, får därmed belägg. Det som även tyder på denna betydelse av begreppet är det faktum att föreståndarinnan nämner genom användandet av *snygg* att de hygieniska skälen till en dålig hemmiljö mer beror på fattigdom än slarvighet. Det finns även belägg för att anta att användandet av begreppet *slarvig* mer är kopplat till barnens uppförande då vi i det första utdraget kan läsa om en flicka som trots sitt slarviga hem ändå lyckades lära sig hur man uppförde sig vid ett matbord. Ytterligare ett belägg för att fattigdomen berörde de hygieniska eller kroppsliga effekterna på barnen är formuleringen *spinkig tös fattigt hem* vilket går att finna i det sista utdraget i blockcitaten.

Genom dessa utdrag från omdömena speglas föreståndarinnans syn på hur ett barns hem inte bör vara och därmed vilka barn som borde få komma på koloni. Fanns det då barn på kolonin som man ansåg inte hade behov av eller borde vara där?

Varje söndag besöktes barnet, enda barnet, överflödigt och utsända ett sådant barn. ... är ej i behov av att hamna på koloni, god ekonomi i hemmet. Har ett tråkigt hem, fadern ej snäll i hemmet. Stackars gosse tror han har tråkigt hem. ... säger ofta att fadern ej är snäll.⁸²

---

⁸⁰ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1931, -32, -33, -37, -37, -40.

⁸¹ Münger, s 104.

⁸² Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1930, -30, -33, -33, -39.

I de två första utdragen finner vi exempel på barn som vistats på kolonin men som föreståndarinnan Svensson inte anser är i behov av det. Men det är endast i det ena fallet som man får en klar bild över vilken orsaken är till att de inte är i behov av vistelsen, och det handlar i det fallet om att barnet lever i en familj med god ekonomi. Vi kan endast anta att det så även är fallet med det andra barnet då det markeras att det är det enda barnet i hushållet och dessutom får besök varje söndag. Att dessa barn inte anses ha något behov av att vistas på kolonin är intressant utifrån den anledning att de faktiskt har vistats där, vilket innebär att de har blivit godkända vid uttagningen till kolonin.

I den andra delen av utdragen berörs återigen barnens hemmiljö och denna gång känns de mer allvarliga ur min egen synvinkel än de tidigare orsakerna. Som vi kan se handlar det om att en av föräldrarna inte är snäll mot barnen. Formuleringen som föreståndarinnan här använder i form av tråkigt hem och att fadern ej är snäll i hemmet tyder på ett eventuellt fysiskt eller psykiskt våld i hemmet. Det går dock inte att fastställa säkert utifrån detta material. Om vi tittar på vilken betydelse och användning som begreppet *snäll* tilldelades i den första delen av denna undersökning ser vi att det innebar att det var någon som brydde sig om andra och försökte göra så att det blev bra för andra. Om vi nu antar att samma innebörd läggs i begreppet då det används i ovan nämnda sammanhang säger inte det att fadern i detta fallet slår barnet, men det innebär att han istället kanske inte bryr sig om eller tar hand om sitt barn vilket är en form av vanvård. Sätter vi in detta, som här har diskuterats, med formuleringen tråkigt hem blir tolkningen av de omdömena ändå för mig en mer våldsamt sådan. Anledningen till denna misstanke som här väcks är föreståndarinnans otydlighet genom formuleringen tråkigt. Som vi alla vet talar man ofta om våld i hemmet vilket ofta leder till att man formulerar sig lite svävande då man kan antyda att allt inte är som det ska utan, att man egentligen riktar några direkta anklagelser. För att stödja denna teori kan vi titta på den andra användningen av tråkigt hem, då det används med formuleringen *stackars gosse*. Även här sägs det inte rakt ut vad som är problemet i hemmet utan föreståndarinnan använder istället återigen begreppet *tråkigt* och detta begrepp i kombination med *stackars* gör att man kan tolka situationen som värre än med de barn som levde i ett slarvigt eller fattigt hem.

Man kan som sagt inte säga konkret att några av barnen på kolonin kom från hem drabbat av misshandel, men man kan finna antydningar till detta. Man bör då vara medveten om att dessa antydningar är grundade på min tolkning av materialet och kan således tolkas på ett annat sätt av en annan individ.

Hälsa på kolonin

En annan av sommarlovskoloniernas ursprungliga huvudsakliga uppgift var att framförallt stadsbarnen skulle komma ut i friska luften då de fattiga förhållandena i staden ledde till en högre dödlighet samt till allt fler undernärda och sjuka barn.⁸³ I omdömena kan vi se att barnens hälsa fortfarande hade en stor betydelse för kolonierna. Den sjukdom som, efter en genomgång av alla år, var vanligast var mässling. Utöver denna sjukdom förekom det fall av magont, hosta, huvudvärk och feber men dessa var få och utspridda över nästan hela undersökningsperioden. När man studerar mässlingsfallen kan vi se att de ofta handlar om några specifika år, 1935 och 1940 är de år då flest barn drabbas av sjukdomen.⁸⁴ I omdömena kan man även i vissa fall läsa om att barnet sänts hem för vård hemma eller sjukhusvård. Av materialet att döma tycks de flesta av mässlingsfallen ha behandlats på kolonin.

Omdömena berättar även om en annan åkomma som många av barnen led av, jag vet dock inte om den bör klassificeras som en sjukdom men i brist på någon annan kategori placeras en diskussion om den här. Dessa barns åkomma var sängvätning, det vill säga att de ofta kissade på sig under natten när de sov. Under perioden 1928 till 1940 finner vi 40 fall av sängvätning.⁸⁵ Som ni kanske kommer ihåg från den historiska bakgrunden upprättades särskilda kolonier för barn med olika fysiska sjukdomar eller åkommor. Kan vi dra slutsatsen att Stickeboda sommarlovskoloni var en sådan? Nej, inte enligt min mening. Hade det varit frågan om en sådan koloni med en speciell inriktning hade vi förmodligen sett längre och utförligare anteckningar om barnens hälsotillstånd då deras vistelse på koloni då var till för att förbättra deras hälsotillstånd. Men eftersom detta inte görs utan istället ofta bara förekommer i form av uttrycket blötfisk, blötare eller sängvätare kan en sådan slutsats inte dras.⁸⁶ Efter att ha sammanställt antalet gånger, anteckningar om sängvätning förekommer kan vi se att det finns en klar skillnad mellan pojkar och flickor, där pojkar är klart överrepresenterade med denna åkomma.

Sammanfattning och diskussion

I detta kapitel har ni kunnat ta del av omdömena mer i sin helhet, d.v.s. det har inte enbart handlat om enstaka begrepp utan lite längre formuleringar. Genom att göra så har andra

---

⁸³ Drameus, 1992, s 10.

⁸⁴ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1935, -40.

⁸⁵ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929-1933, 1937-1940.

⁸⁶ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1931, -37, -38.

önskvärda egenskaper kunnat visas samt att vi kan se hur föreståndarinnan ser på barnen och deras hemsituation samt om de anses vara i behov av att vistas på kolonin.

En ny egenskap som anses önskvärd som visat sig är ärlighet. Då det har förekommit anteckningar om barn som inte är ärliga har slutsatser angående ärlighet så som en positiv egenskap kunnat dras. Det har även visats på exempel från litteratur att ärlighet var något som uppskattades, exemplet är hämtat från Lena Drameus bok *Hundra Somrar*. Omdömena har även visat på hur en del av barnens hemsituation såg ut och hur modern, genom sin frånvaro, indirekt av föreståndarinnan görs till syndabock för barnens situation. Barnens hemmiljö tas även den upp i omdömena och här diskuteras främst användandet och innebörden av begreppen slarvigt och fattigt. Det som kan konstateras är att användandet av begreppet slarvigt syftar till att barnets hemmiljö är oorganiserat och att föräldrarna inte följer någon fast tidsplanering. Denna slutsats dras efter en koppling till Ann-Charlotte Münger som visar på hur viktigt det i början av koloniverksamhetens historia var med fasta tider och ett regelbundet schema för barnsuppfostran. När det sedan gäller begreppet fattigt får dess koppling till hälsa och hygien belägg då det används i följande formulering *spinkig tös fattigt hem*. I några av omdömen kan även eventuellt våld gentemot barnen synas i omdömena men eftersom detta inte sägs rakt ut är det endast tolkningar som gjorts av materialet och går inte att stödja med hjälp av omdömena själva eller tidigare forskning. Det som här tagits upp visar på saker som ger barnen en anledning till att vistas på kolonin men det tas även upp fall då föreståndarinnan och omdömena visar på fall då man inte anser den nödvändig för ett barn. Främst handlar det om att barnen anses ha god ekonomi i sina hem och därför inte är i behov av kolonivistelse.

Man kan även se att den ursprungliga tanken med kolonierna nämligen att de skulle vara till för att de osunda stadsbarnen skulle få komma ut och bättra på hälsan genom frisk luft, till viss del finns kvar. I omdömena kan vi nämligen läsa om vilka olika sjukdomar och åkommor som barnen har eller får under vistelse. Vi kan t.ex. se att många barn hade problem med sängvätning och att många barn drabbades av mässling.

Pojkar, flickor och 1930-talets barnomsorg

I detta avsnitt kommer de analyserade begreppen tillsammans med en genomgående textanalys av hela källmaterialet att undersöka om det fanns några skillnader mellan pojkar och flickors omdömen och hur väl anteckningarna speglar den så kallade officiella synen på koloniverksamheten och 1930-talets barnomsorg.

Pojkar och flickor. Särart eller likhet

Cirka 400 barn spenderade, under tolv år, en stor del av sitt sommarlov på Stickeboda sommarlovskoloni och av dessa 400 barn var flickorna i majoritet. Totalt sett vistades 166 pojkar och 234 flickor på Stickebodakolonin mellan åren 1928 och 1940 och när man går igenom år för år ser vi att det under alla år förutom tre finns fler flickor än pojkar på kolonin. De tre år som skilde sig är, under två av dem, pojkarna i majoritet medan det ett år är lika många pojkar som flickor på kolonin.

En av tankarna bakom kolonivistelsen var att barnen skulle uppfostras in i de traditionella könsrollerna vilket krävde att det fanns en någorlunda jämn fördelning av pojkar och flickor på kolonin och att det faktiskt fanns både pojkar och flickor på kolonin. Man menade dessutom att man genom att blanda pojkar och flickor undvek de mindre önskvärda egenskaperna som kunde få fäste då det endast vistades pojkar eller flickor på kolonierna.⁸⁷ En intressant iakttagelse kan här göras. I mitt källmaterial dyker det på några ställen i omdömena upp små kommentarer från föreståndarinnan angående barnets lämplighet att vistas på koloni där båda könen finns representerade. I blockcitatet nedan finner ni utdrag från de omdömen där detta förekommer.

...pussar ej på koloni..., ... man fick ha skarp öga på henne bland gossarna, pussar ej på koloni..., ... passar ej på koloni där gossar finnes..., ... passar ej på koloni där flickor finnes, man får jämt ha ett vakande på honom och hålla honom på avstånd från flickorna...⁸⁸

I dessa fyra omdömen vilka berör två flickor samt två pojkar kan man utläsa att föreståndarinnan inte anser att dessa fyra barn bör vistas på så kallade blandkolonier där det finns både pojkar och flickor. Anledningen till detta kan vi egentligen endast finna i två av omdömena men inte heller då kan vi inte dra några konkreta slutsatser om vad barnen gjort för att inte ”passa på kolonin”. Den lilla upplysning som dessa omdömen ger oss angående barnens opassande att befinna sig på kolonier med både pojkar och flickor finner vi i den första delen av citaten och då med avseende på ”...pussar ej på koloni...”. Enligt denna del av omdömet skall alltså denna flicka ha haft som vana att pussa på pojkarna på kolonin vilket föreståndarinnan verkade tycka var opassande. En intressant följd fråga till detta är om hon

---

⁸⁷ Münger, 2000, s 273.

hade gjort någon anteckning om det om det endast hade rört sig om någon speciell gosse och inte gossar? Att det inte anses passande för dessa barn att spendera tid med det motsatta könet på kolonin kan delvis bottna i ursprungstanken om arbetarklassens förfall vilket innebar att det krävdes en folkuppfostran vilken i sin tur hade sitt ursprung i det tidiga 1900-talet. Denna folkuppfostran handlade om att föra vidare det borgerliga hemmets ideal till den större arbetarklassen. Det borgerliga idealet handlade främst om moral, etik och hur den sunda familjen fungerade. Ett exempel på hur detta förmedlades ut i början av 1900-talet var som Ann-Katrin Hatje tar upp i *Från treklang till triangeldrama* genom bl.a. folkbarträdgården där ledarinnan symboliserade det goda hemmet och modern och på så sätt utbildade och visade arbetarklassens mödrar hur det ideala familjelivet såg ut.⁸⁹ Det jag vill komma fram till här med avseende på de fyra kolonibarnen är att detta synsätt fanns kvar länge. Föreståndarinnan kan ha sett dessa barns beteende som en varningsklocka för ett framtida osedligt liv med barn födda utanför äktenskapet. Samt att en utveckling av det beteendet kunde leda till än mer förfall inom den svenska arbetarklassen. Det skall dock tilläggas att dessa fyra barn är de enda som har dessa anmärkningar.

Vi finner här att det inte görs någon skillnad mellan pojkar och flickor varken i hur man formulerar sig eller huruvida det ena könet skulle vara mer benäget till handlingen än det andra, eftersom det här handlar om två pojkar och två flickor. I föregående kapitel togs ett exempel angående ärlighet upp, hämtat från Lena Drameus bok. Jag tänkte här återigen använda ett exempel från denna bok men nu med avseende på förhållandet mellan pojkar och flickor på kolonin. Det som man kan utläsa ur denna berättelse när det gäller relationen mellan pojkar och flickor och vad vuxna anser vara opassande är att barnens handlande bottenar i en helt naturlig nyfikenhet. I exemplet från Drameus handlar det om ”dasset”, vilket var avskilt med en enkel trävägg men som någon hade lyckats göra hål i för att se in till flickorna.⁹⁰ Självklart oanständigt så man sätter upp tidningspapper för hålen på flickornas sida, men då visar det sig att flickorna är minst lika nyfikna och gör hål i tidningspappret, vilket leder till att man sätter upp tidningspapper på pojkarnas sida och ”hoppades att vi skulle visa flickorna vem som hade verklig hög moral”⁹¹. Men det hela slutade ändå med att pojkarna fick skäll då de hade konstaterat att man kunde titta in till flickorna genom att stoppa ner huvudet genom ett av hålen i sitsen för det gick ingen skiljevägg därigenom. Här finner vi

---

⁸⁸ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929,1930.

⁸⁹ Hatje, 1999, s 33.

⁹⁰ Anledningen till att det är, antas att det är pojkarna som gjort hålet från början har att göra med att berättelsen kommer från en mans barndomsminnen från sin kolonivistelse.

⁹¹ Drameus, 1991, s 30.

ytterligare bevis för att man på kolonierna inte vill ha eller uppmuntra till några osedliga handlingar. Intressant är även att det faktiskt är flickorna som startar detta händelseförlopp och att man uppmuntrar pojkarna till att ha högre moral än flickorna.

Ett antagande som jag gjorde innan jag arbetade med detta material var att man skulle kunna se tydliga skillnader i hur omdömena var utformade beroende på om de gällde en pojke eller en flicka. Jag kan ärligt bekänna att jag hade en hel del förutfattade meningar både vad gällde materialet och hur man skrev om pojkar respektive flickor. Föreställ er min förvåning och nästan besvikelse över att finna att den där klara och tydliga skillnaden inte var så slående som jag förväntat mig. När jag sedan började jämföra hur de vanligaste begreppen, som genomgick en begreppsanalys tidigare, användes i de olika omdömena fann jag inte heller något uppseendeväckande mönster. En förutfattad mening var bland annat att användandet av *duktig* och *hjälpssam* skulle vara överrepresenterat bland flickor och att *grälsjuk* och *slarvig* främst skulle nämnas i samband med pojkar. Denna förutfattade mening blev därmed motbevisad. Istället tycks fördelandet av de positiva begreppen var relativt jämt i förhållande till antalet pojkar och flickor som vistades på Stickeboda koloni mellan åren 1928 och 1940. Det enda som kan väcka lite uppmärksamhet, är att de omdömen som endast innehåller negativa begrepp faktiskt är nästan lika många mellan könen och jag kommer att återkomma till detta senare i detta avsnitt.

Att detta anses intressant grundar jag i den information som den tidigare forskningen samt litteraturen har gett mig, dels angående den rådande sociala situationen i landet, dels vad sommarlovskoloniernas syfte var. Ett av de syften som sommarlovskolonierna hade var att fostra in barnen i de traditionella könsrollerna. Detta tar bl.a. Ann-Charlotte Münger upp i sin avhandling *Stadens barn på landet*. Där tar hon upp vikten av en jämn fördelning mellan könen för att på så sätt kunna fostra in dem i könsrollerna. Någon sådan tendens kan dock inte spåras när man undersöker de begrepp som används i omdömena. Däremot kan man finna små antydningar till att man skilde på pojkar och flickor, dock inte i deras uppförande, utan snarare i vad de gjorde. Vi kan till exempel se att det endast är flickor som tillskrevs ”... duktig att sjunga”⁹² eller att de var ”duktiga med diskning eller med de små barnen”⁹³, och det är endast pojkar som tillskrevs ”sprang som vildhäst,”⁹⁴ men dessa skillnader är få och inte på något sätt iögonfallande. Så genom studier av detta material framstår inte uppfostrandet in i de traditionella könsrollerna som Münger tar upp som något väsentligt för denna

---

⁹² Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1936.

⁹³ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1929, -40.

⁹⁴ Anteckningsbok: Lindbloms arkiv, ASL, volymsignum: Ö2:1 år 1933.

sommarlovskoloni. Detta kan såklart även bero på att denna uppfostran är inbyggd hos föreståndarinnan och därför genomförs omedvetet och ansågs självklar, och därför inte nämns i omdömena, men enligt min mening borde detta, om det hade varit av särskild vikt, framträtt mer tydligt i omdömena om barnen. I stället ser vi hur de vanligaste begreppen så som till exempel *snäll*, *snygg*, *hjälpssam*, *pratsjuk*, *lat* och *bortskämd*, för att nämna några, används jämt mellan både pojkar och flickor och på så sätt inte speglar någon uppfostran in i några traditionella könsroller som kunde stämma överens med det borgerliga familjeidealet.

Några stora tydliga skillnader kan vi alltså inte se när det gäller pojkar och flickors omdömen men ibland dyker det upp små skillnader. En av dessa små skillnader som görs mellan pojkar och flickor berör ämnet ärlighet som togs upp i ett tidigare avsnitt i denna uppsats. Som visats tidigare var ärlighet något som värderades högt av föreståndarinnan då detta förmodligen sade en hel del om barnets karaktär och kolonins egna resultat av deras uppfostran av dessa barn. Det som visade sig var att det endast var pojkar som tillskrevs omdömen som ”opålitliga”, ”lömska” eller att de helt enkelt talade ”osanning”. Några sådana omdömen går inte att finna hos någon av flickorna i alla fall inte med samma tydlighet, vilket är intressant för här befästs till viss del lite av mina förutfattade meningar som jag tidigare hade svårt att finna belägg för. Att detta inte upptäcktes tidigare berodde helt enkelt på att anteckningarna om ärlighet inte var lika många som de vanligast använda begreppen.

I avsnittet angående förändring och kontinuitet nämndes att en diskussion skulle föras i detta avsnitt angående den förändring som skedde efter 1933 angående vem som tillskrevs de blandade omdömena.⁹⁵ Efter 1933 är det endast flickor, med några små undantag, som tillskrivs de blandade omdömena fram till periodens slut. Vad detta beror på har jag faktiskt inte kunnat finna någon förklaring till. En annan sak som också upptäcktes, som nämnts tidigare, var att det fanns lika många negativa omdömen hos flickorna som hos pojkarna. Eftersom antalet flickor på kolonin under denna tolvårsperiod var fler än pojkarna tyder detta trots allt på att pojkarna oftare tillskrevs de negativa omdömena än flickorna. Detta tyder i sin tur på att jag återigen får belägg för en del av mina förutfattade meningar. Problemet är bara att jag inte kan finna någon förklaring till varför det skulle vara så utöver mina egna förutfattade meningar om att pojkar skulle vara mer olydiga än flickor.

Om vi nu skall applicera Hirdmans teori angående särskiljande, kan detta bli lite knepigt. Detta p.g.a. att jag som sagt inte har funnit några tydliga övergripande skillnader mellan pojkar och flickor. Men på de små områden som i materialet har kunnat urskiljas skall här

dock föras en mindre diskussion med hjälp av Hirdmans teori. Den stereotyp som Hirdman tar upp särskiljandet inom var den sista, vilken innebar att kvinnan och mannen ses som två olika arter då de besitter olika egenskaper som håller isär dem och att det på så sätt görs ett särskiljande mellan dem.⁹⁶

Kan vi då finna ett särskiljande i barnens omdömen? Tittar vi på de små skillnader som upptäckts i materialet kan vi se att genom att inte kommenterar flickornas fysiska aktivitet så som pojkarnas, jag syftar då främst till formuleringen: sprang som vildhäst, menar man på att flickor inte skulle vara lika fysiskt aktiva som pojkar. Om det funnits flickor som var det hade det förmodligen dykt upp en kommentar om det i omdömena. Precis som flickor inte tillskrevs formuleringen om att de sprang som vildhästar ser man inte heller någon pojke som tillskrivs formuleringen duktig att sjunga, duktig med diskning eller med små barn. Här kan vi alltså eventuellt se hur man skiljer på pojkar och flickor för att visa på vad de är ämnade att syssla med. Vilket i sin tur stämmer överens med det borgerliga familjeidealet. Genom denna skillnad, som till en början kan ses som ganska banal med tanke på att den inte är så framträdande i materialet, rättfärdigar man synen på den omhändertagande modern som tar hand om barnen och hushållet. I Hirdmans *Med kluven tunga LO och genusordningen* visar hon hur man legitimerade kvinnors lägre lön genom att använda det hon kallar för särskiljande. I detta fall gjordes det bl.a. genom en uppdelning i utbildning och arbetsmaterial vilket resulterade i att kvinnor fick lägre lön för att de t.ex. hade en lägre, om någon, utbildning än männen. På så sätt legitimerades, genom särskiljande, kvinnors lägre lön.⁹⁷

Likaså kan man säga att det är i exemplen som ovan nämnts angående diskning o.s.v. Genom att göra skillnader på pojkarnas och flickorna goda egenskaper rättfärdigar man de könsroller som Münger menade att de skulle fostras in i under sin kolonivistelse. Samtidigt som synen på den omhändertagande, hemmavarnade modern görs till något självklart hos barnen.

Sommarkolonierna - en spegel för 30-talets barnomsorg

Genom undersökningens gång har begrepp och hela omdömen analyserats för att finna vilka begrepp som används, hur de används och om de användes olika beroende på om de tillskrevs pojkar eller flickor. Genom dessa analyser har man även kunnat skymta glimtar av den syn på

---

⁹⁵ De blandade omdömena innebar att omdömen innehöll både positiva och negativa begrepp vilket gjorde dem till "blandade omdömen".

⁹⁶ Hirdman, 2001, s 27-28, s 36.

⁹⁷ Hirdman, *Med kluven tunga LO och genusordningen*, MediaPrint, Uddevalla, 1998, s 21.

barnomsorg som fanns i Sverige under 1930-talet. Vi kan även se hur 30-talets stora debattämne angående befolkningsfrågan indirekt speglas i omdömena om barnen. För att kunna se dessa återspeglings och förklara dem kommer här den tidigare forskningen att spela en stor roll.

När man studerar ett sådant litet område som jag i denna undersökning har gjort är det ibland lätt att glömma bort omvärlden, både min egen nutida och mitt materials. Det gäller alltså att med jämna mellanrum lyfta blicken från materialet och titta på hur världen och Sverige faktiskt såg ut mellan 1928 och 1940. Det är ju trots allt en händelserik period som Stickeboda sommarkoloni bedriver sin verksamhet under.

Om vi placerar informationen som givits oss från kolonibarnens omdömen i anknytning till det som Hatje tagit upp i *Befolkningsfrågan och Valfärden* kan vi se att vikten av att uppfostra de svenska barnen till att vara flitiga, friska och leva ett sedligt liv var av största vikt för samhällets överlevnad. Genom att använda begreppen *duktig* och *hjälpssam* visar man på att det fanns individer som anses önskvärda för samhället samtidigt som de visade på att kolonin lyckats med sitt arbete. Att begreppen *lat* och *bortskämd* då också används och sågs som negativa begrepp blir en självklarhet och ett måste att nedteckna i omdömena för att visa på de barn som krävde än mer uppfostran. Nedtecknandet av dessa omdömen är också ett tecken på hur den statliga kontrollen över barnens uppfostran hade ökat. Münger visar t.ex. på hur en ökad dokumentation över barnens vistelse på kolonin, var ett led i att finna de som avvek från normen och därmed skulle skiljas från de andra för att istället vara på specialkolonier. Ett sådant extremt syfte med Stickeboda kolonins omdömen kan man inte utläsa i omdömena men nedtecknandet av dem är ett tecken på hur viktigt det hade blivit med att ha kontroll över varje individ.

En återkoppling kan här göras till min avgränsning gällande startpunkten för den undersökning då den börjar 1928 trots att det finns deltagarförteckningar från och med 1926. 1927 finns nämligen inga omdömen nedtecknade. En möjlig orsak till det är att man 1928 fått klarare direktiv om att en noggrannare dokumentation över barnen skall föras, detta är dock endast spekulationer från min egna sida.

30-talets barnomsorg kom egentligen att handla om att bygga upp en barnomsorg vilken tvingats fram genom ett försök att rädda den svenska befolkningen. Genom begreppen som analyserats i den första delen i denna uppsats speglar det en bild av vilka egenskaper som man vill uppfostra fram hos barnen och detta fick då ske genom olika inrättningar eftersom föräldrarna till dessa barn inte klarade av att förse dem med antingen en god uppfostran eller en sund levnads miljö. Likaså visar den andra delen, vilken var mer inriktad på omdömenas

innehåll, att ärlighet var något som uppskattades hos de vuxna. Vilket i sin tur är en god egenskap om man som barn skall lära sig ”att lojalt infoga sig på sin plats i det lilla samhälle, som kolonin utgör” vilket vi kunde läsa i Befolkningskommissionens utredning. Vi finner även stöd för de kriterier, angående vilka barn som skulle få vistas på koloni, som Befolkningskommissionens utredning tar upp. Enigt utredningen skulle de vara till för barn som varit sjuka och därför ansågs svaga och klena. Det skulle även vara för de som var svårfostrade och som kunde ta skada av hemvistelsen.⁹⁸ I omdömen kunde vi t.ex. läsa om barn som var fattiga och hade bristfällig uppfostran och passning på grund av att modern inte var närvarande.

KG Hammarlund menar att det under 30-talet sker en förändring i synen på barnomsorgen från att man ser familjen bestående av fadern - försörjare och modern - vårdaren som tar hand om sitt barn i ett välskött hem, till att barnet inte anses vara en privat angelägenhet utan var en del i ett socialt projekt vilket innebar att dess uppfostran måste kontrolleras så att den blir den rätta.⁹⁹ Ohrlander tar upp en liknande förändring i sin avhandling då barnens nöd inte längre ansågs komma från deras liv i fattigdom utan att det nu var föräldrarnas och barnets egna dåliga anlag som låg till grund för barnets nöd. Detta som både Hammarlund och Ohrlander här tar upp är exempel på hur man på en statlig nivå rättfärdigar ett ingripande i barnens uppfostran för att rädda den framtida befolkningen. Detta märks i materialet genom att man för anteckningarna på det sätt man gör med stort fokus på barnens uppförande och egenskaper, för att som jag nämnde tidigare med anknytning till Münger, visa på hur viktigt det blev att ha koll på varje enskild individ.

Materialet från Stickeboda koloni speglar genom omdömena var 30-talets barnomsorgs huvudsakliga fokus låg, nämligen i att uppfostra barn till att bli friska och arbetsföra individer. Man ville ha barn som var ärliga, duktiga och hjälpsamma. Egenskaper som lathet, bortskämndhet eller grälsjuka skulle uppfostras bort för att rädda det framtida Sverige. Sommarkolonierna blir på så sätt ett steg i processen för att höja befolkningens hälsa samt att ta vara på den unga generationen som fanns i landet. Även om kolonierna var till för att barnens hälsa skulle förbättras och på så sätt även befolkningens var den indirekt ett led i att lösa befolkningsfrågan. Dels, som vi såg i några av exemplen, för att ge de barn som inte hade någon moder närvarande vid deras uppfostran, en god uppfostran, dels för att ta hand om de barn som hade båda föräldrarna men där dessa var tvungna att arbeta.

---

⁹⁸ Befolkningskommissionen, 1935, bilagan s 14.

⁹⁹ Hammarlund, 1998, s 59.

Sammanfattning och diskussion

I dessa två avsnitt har de upptäckta skillnaderna mellan pojkarnas och flickornas omdömen diskuterats vilket har gjorts med en viss återkoppling till Yvonne Hirdmans teori angående särskiljande. Något som snabbt konstaterades var att de skillnaderna som jag trodde att jag tydligt skulle finna i materialet inte var lika tydliga som jag trodde. Istället såg vi hur de vanligaste positiva begreppen var jämt fördelade mellan könen i förhållande till hur många de var och att när det gällde det osedliga intresset för det motsatta könet fann vi även där en jämn fördelning mellan könen. Endast efter en djupare granskning av materialet kunde några skillnader vaskas fram. Dessa skillnader berörde egenskaper som ärlighet och i materialet kunde vi se att det endast var pojkar som beskrevs som oärliga och blir tillskrivna begrepp så som lömsk och opålitlig. På så sätt fick mina egna förutfattade meningar visst belägg vilket senare återigen stärktes genom de egenskaper som en del flickor tillskrevs och inte pojkarna.

Dessa egenskaper var sådana som att de var duktiga på diskning, att ta hand om de små barnen eller duktiga på att sjunga. Här kunde även Yvonne Hirdmans teori angående särskiljande till viss del användas då man i omdömena skilde på vad man tillskrev barnen och genom dessa olika begrepp som ovan presenterats rättfärdiga en fostran in i de traditionella könsrollerna.

I det andra avsnittet har vi också kunnat urskilja glimtar från hur 30-talets barnomsorg såg ut och med hjälp av den tidigare forskningen har vi kunnat se återspeglings av den i materialet. Vi kunde se att omdömena fungerade som en form av redogörelse för hur bra uppfostringsarbetet gick samt hur koloniverksamheten blev en del i försöket att lösa befolkningskrisen samt hur nedtecknandet av omdömena tydde på ett ökat intresse från statsmakten angående barnomsorg. Även här kan vi återknyta till teoridelen i denna uppsats fast nu till Ambjörnsson.

Som nämndes tidigare under begreppsanalysdelen kan vi se att de begrepp som används speglar en positiv syn på skötsamhet att man var duktig, hjälpsam, snygg och snäll är alla egenskaper och begrepp som den skötsamme arbetaren också skulle föregå med i Ambjörnssons bok. Genom att ha tittat på 30-talets syn på barnomsorg kan vi även här se att skötsamhet var av stor vikt och att det var det som tillsammans med socialpolitiska reformer skulle rädda den svenska befolkningen.

Resultat och slutsats

Vad har jag då egentligen kommit fram till efter alla dessa metoder och analyser? För att finna klarhet i detta återgår vi till de fyra frågor som jag ställde i början av denna uppsats. Dessa frågor handlade om vilka begrepp som användes i omdömena, hur barnens uppförande skildrades och om det fanns någon skillnad mellan pojkar och flickor i omdömen. Den fjärde frågan handlade mer om hur man under 30-talet såg på barnomsorg och om detta speglades i materialet.

Vi har kunnat konstatera att det fanns ett antal begrepp som användes mer i omdömena än andra. Dessa begrepp delades sedan in i positiva och negativa innan de gick igenom begreppsanalysen. Den första frågan besvaras således i det första kapitlet då de positiva begreppen *snäll*, *duktig*, *rar*, *hjälpssam* och *snygg* tillsammans med de negativa *lat*, *bortskämd*, *slarvig*, *pratsjuk*, *grälsjuk* och *illmarig* presenteras. I samma kapitel med en fortsättning i det andra besvaras även den andra frågan nämligen hur barnens uppförande skildrades. Genom begrepps- och textanalyser av omdömena kan vi konstatera att barnens uppförande till stor del skildrades på ett bra sätt. Det vill säga att en stor del av barnen uppförde sig så som förväntades av dem från föreståndarinnan men även av samhället. Vi kunde se att ärlighet tillsammans med begreppen *hjälpssam*, *snäll* och *duktig* t.ex. speglade det uppförande som ansågs önskvärt medan oärlighet och begrepp som t.ex. *lat*, *grälsjuk* och *bortskämd* inte var något önskvärt beteende. Omdömena speglade också en del av föreståndarinnans syn på t.ex. pojkar och flickors relation till varandra, då man i omdömena kunde se att om det fanns tendenser till lösaktighet ogillades detta och nedtecknades.

Här ser vi ett tydligt tecken på att det barn med skötsamma egenskaper, sådana egenskaper som inger ett hopp om att detta kommer att bli bra människor som lever och handlar på ett bra sätt, som föredrogs. Ronny Ambjörnssons skötsamhetsideal blir ett sätt att förklara denna förkärlek för barn med dessa positiva egenskaper. De begrepp som fick representera detta skötsamhetsideal har kunnat spåras i materialet bl.a. med hjälp av den tidigare forskningen. T.ex. visade föreståndarinnan genom sitt användande av begreppet *slarvigt hem* att tidsplanering och organisation var viktiga saker för ett barn. Detta fick sedan stöd genom Müngers forskning då hon visar på att detta funnits med sedan koloniverksamhetens början för att fostra fram ordningsamma individer. Ambjörnssons vikt av punktlighet för skötsamhetsidealet går därmed att spåra även inom koloniverksamheten.

Likaså har vi kunnat spåra vikten av att vara ett föredöme samt att kunna behärska sina handlingar. Att begreppet föredöme går att finna även i kolonivärlden har vi med hjälp utav Ann-Katrin Hatje kunnat spåra tillsammans med materialet. Hatje visade på hur föreståndarinnorna i de tidiga folkbarträdgårdarna skulle vara ett föredöme för arbetarklassens mödrar. Detta ser vi även genom föreståndarinnan på kolonin då hon bl.a. genom att i omdömena skriva saker som; pussar ej på kolonin och man fick ha skarp öga på henne bland gossarna, pussar ej på kolonin, visade sitt ogillande när det gällde osedliga beteende. Föreståndarinnan vill därmed på detta sätt visa mödrar och de som läste omdömena att hon föregick med gott exempel och inte tolererade ett sådant beteende. Vi har även t.ex. genom användandet av begreppet grälsjuk kunnat se att man ansåg det viktigt att kunna behärska sina känslor, då grälsjuka och bråk inte uppskattades.

När det sedan gäller användandet av Hirdmans särskiljande upptäckte vi att det inte fanns några stora skillnader mellan pojkar och flickors omdömen. Detta tvingade oss att titta närmare på omdömena och när vi gjorde detta kunde vi urskilja några särskiljande som gjordes. T.ex. att bara flickor tillskrevs omdömen om att de var duktiga på att diska och att endast pojkar blev tillskriva uttrycket sprang som en vildhäst. På så sätt får Müngers forskning angående koloniernas roll i att fostra barnen in i specifika könsroller belägg.

Med hjälp av Kajsa Ohrlanders och KG Hammarlunds forskning har vi även tillsammans med materialet kunnat se hur staten blivit allt mer involverad när det gällde barnomsorg och barnuppfostran. Detta har i materialet visat sig bl.a. genom nedtecknandet av omdömen vilket har visat på en ökad kontroll av barnen och deras uppförande och utveckling vilket vi även fann stöd för genom Müngers forskning.

Vi har genom denna undersökning fått en inblick i vad barn på en sommarkoloni i Bleking gjorde och hur de uppförde sig. De omdömen som här har studerats har kunnat visa på hur man skrev omdömen om barnen, vad man tog upp och inte tog upp. Genom detta har vi även kunnat urskilja de egenskaper som ansågs vara önskvärda samt vilka egenskaper som ansågs mindre önskvärda av föreståndarinnan Anna Svensson på kolonin. På så sätt har vi även fått en insyn i hur man såg på barnet och barnomsorgen i Sverige under 1930-talet.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Landsarkivet i Lund, Arkivcentrum Syd

Teodor Lindbloms arkiv i Karlskrona

Volymnummer: Ö2:1 1926-1943

Anteckningsbok Stickebodakoloni 1927-1943

Tryckta källor

Befolkningskommissionen, *Betänkande angående barnkrubbor och sommarkolonier m.m.* 1938. Statens offentliga utredningar, 1938:20, Socialdepartementet.

Hemsida

Teodor Lindbloms arkiv på Riksarkivet

<http://www.riksarkivet.se/default.aspx?id=19316>

Litteratur

Ambjörnsson, Ronny, *Den skötsamme arbetaren idéer och ideal i ett norrländskt sågverksamhälle 1880-1930*, Carlsson Bokförlag, Stockholm 1988.

Börjesson, Martin, *Kollo 1885-1985 minnesbilder från de första hundra åren*, Tryckeriet AB Primo, Oskarshamn 1985.

Drameus, Lena, *Hundra somrar Malmö skollovskolonier 1892-1992*, Stiftelsen Malmö Sommargårdar, Malmö 1992.

Hammarlund, KG, *Barnet och barnomsorgen: bilden av barnet i ett socialpolitiskt projekt*, Historiska institutionen i Göteborg, 1998.

Hatje, Ann-Katrin, *Befolkningsfrågan och välfärden, Debatten om familjepolitik och nativitetsökning under 1930- och 1940-talen*, Allmänna Förlaget Stockholm 1974.

Hatje, Ann-Katrin, *Från treklang till triangeldrama: barnträdgården som ett kvinnligt samhällsprojekt under 1880-1940-talen*, Historisk Media, Lund 1999.

- Hedenborg, Susanne, Kvarnström Lars,** *Det svenska samhället 1720-2006 Böndernas och arbetarnas tid*, Studentlitteratur AB, Lund 2009.
- Hirdman, Yvonne,** *Med kluven tunga LO och genusordningen*, MediaPrint, Uddevalla, 1998.
- Hirdman, Yvonne,** *Genus- om det stabila föränderliga former*, Liber AB, Lund 2001.
- Magnusson, Gert,** *Språk och värld: metod, exempel, etik*, Institutionen för idéhistoria och vetenskaps teori, Göteborgs universitet, 2006.
- Münger, Ann-Charlotte,** *Stadens barn på landet, Stockholms sommarlovskolonier och den moderna välfärden*, Tema Barn Linköpings universitet, 2000.
- Myrdal, Alva och Gunnar,** *Kris i befolkningsfrågan*, Albert Bonniers Förlag, Stockholm 1935.
- Ohrlander, Kajsa,** *I barnens och nationens intresse: socialliberal reformpolitik 1903-1930, Högskolan för Lärarutbildning i Stockholm*, 1992.
- Rudebeck, Lisa och Svenska Akademin,** *Svenska skolordlistan*, Svenska Akademien, Svenska språknämnden och Norstedts Akademiska Förlag, 2004.
- Wassberg, Anton,** *Föreningen för skollovskolonier 50 år 1885-1935*, Norrmalms tryckeriet, Stockholm, 1935.